

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку власного капіталі та аналіз фінансової стійкості»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Різник А. П.
Керівник: Чіп Л.О.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	9
1.1. Економічний зміст власного капіталу, його функції, особливості формування на підприємствах різних форм власності	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення.....	17
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	21
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	21
2.2. Облік власного капіталу та відображення інформації у звітності.....	24
2.3. Податкові аспекти обліку власного капіталу.....	36
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	38
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	38
3.2. Оцінювання фінансової стійкості підприємства за системою відносних показників та аналіз типу фінансової стійкості підприємств....	49
3.3. Розрахунок і факторний аналіз порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості	59
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. Формування ринкових відносин так чи інакше пов'язане зі змінами відносин власності, основою яких є джерела забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємств. Власний капітал являє собою фінансові засоби окремого господарюючого суб'єкта, що приналежні йому на правах власності і використовуються ним для формування визначеної частини його активів. Саме завдяки правильній організації та формуванню власного капіталу підприємства, існує реальна можливість ефективного функціонування суб'єктів господарювання з отриманням максимального прибутку. Даний процес пов'язаний з функціями управління капіталом та по своїй суті передбачає раціональне використання власних джерел фінансування, вміння залучати достатню кількість додаткових зовнішніх джерел фінансування, а також ефективно їх використовувати з метою отримання позитивного фінансового результату діяльності та забезпечення економічного розвитку підприємства в цілому.

Питаннями обліку та аналізу власного капіталу займаються багато вітчизняних вчених та науковців, серед яких можна виділити роботи: М. Д. Алексеєнко, П. С. Безруких, Ф. Ф. Бутинця, З. В. Задорожного, О. О. Євтушевської, О. О. Любар, М. М. Мосійчук, О. І. Пилипенко, В. Я. Плаксієнка, М. С. Пушкаря, Н. М. Ткаченко, та інших. Варто зазначити, що рівень наукової розробки впливу власного капіталу на фінансову стійкість, фінансові результати та рентабельність підприємств залишаються недостатніми. Разом з тим, виникають питання, що пов'язані з управлінням власного капіталу в умовах постійних ринкових змін набувають все більшого значення. Актуальність обраної теми визначена специфікою діяльності сільськогосподарських підприємств та рівнем обліку та аналізу власного капіталу при їх функціонування.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження та наукове обґрунтування теоретичних та методичних аспектів, розроблення практичних рекомендацій, що стосуються удосконалення обліку власного капіталу підприємства та аналізу його фінансової стійкості.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- дослідити економіко-правову сутність понять «капітал» та «власний капітал»;
- здійснити оцінку організаційно-правової структури суб'єкта господарювання;
- систематизувати положення облікової політики щодо обліку власного на досліджуваному підприємстві;
- дослідити та критично оцінити сучасний стан обліку власного капіталу досліджуваного суб'єкта господарювання та розробити пропозиції щодо його удосконалення;
- провести комплексну оцінку фінансово-економічної діяльності досліджуваного підприємства;
- здійснити всебічний аналіз показників фінансової стійкості та розробити пропозиції щодо напрямів її забезпечення.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси документування та обліку власного капіталу. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних, методичних засад обліку власного капіталу та аналізу фінансової стійкості.

Дослідження проведене на матеріалах приватного сільськогосподарського підприємства «ХХХ» Полтавського району Полтавської області з використанням первинних документів, реєстрів синтетичного й аналітичного обліку та фінансової звітності за 2020 - 2022 рр.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення теорії економіки, наукові розробки та праці учених щодо порядку формування, визнання, оцінки та обліку власного капіталу, його аналізу та управління.

При дослідженні фінансового стану досліджуваного суб'єкта, а також стану та обліку власного капіталу, застосовувались методи: історичний метод – при визначенні економіко-правової природи понять «капітал», «власний капітал»;

абстрактно-логічний метод – при визначенні сутності та класифікаційних ознак власного капіталу; метод порівняльного аналізу – у процесі дослідження економічних категорій щодо визнання, оцінки та обліку власного капіталу; аналогії та експерименту – для уточнення основних положень облікової політики підприємства, визначення методико-технічних засад автоматизації обліку власного капіталу; документування й оцінки – у процесі дослідження операцій щодо обліку власного капіталу; методи групування та узагальнення інформації в обліку – у процесі висвітлення питань синтетичного, аналітичного обліку операцій щодо обліку власного капіталу та відображення облікової інформації у звітності.

Наукова новизна одержаних результатів. Із метою одержання нових наукових результатів у межах даного дослідження здійснено наступне:

1) Аналіз абсолютних показників діяльності підприємств України свідчить про недостатність власного обігового капіталу для забезпечення їхньої діяльності та зниження фінансової стійкості. Вищезазначені відносні показники свідчать про залежність вітчизняних підприємств від позикових ресурсів, що негативно впливає на фінансову стійкість.

2) За звичайних умов функціонування поліпшення фінансової стійкості підприємствам необхідно збільшувати обсяг власних фінансових ресурсів, визначати найбільш оптимальне співвідношення складників капіталу, за якого підприємство зможе вільно маневрувати та ефективно використовувати грошові кошти. В умовах невизначеності та обмеженні фінансових ресурсів, важливим завданням є визначення власних меж фінансової стійкості, адже недостатня фінансова стійкість може призвести до відсутності коштів для розвитку виробництва, втрати платоспроможності та, у підсумку, до банкрутства, тоді як надлишкова є перешкодою для розвитку, формуючи непотрібну кількість резервів та запасів, збільшуючи витрати, зменшуючи темпи економічного розвитку підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у наявності можливості впровадження рекомендацій і пропозицій з поліпшення організації і методики обліку власного капіталу. Означене впровадження запропонованих

рекомендацій дасть змогу підвищити рівень об'єктивності, достовірності, аналітичності облікової інформації щодо власного капіталу.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що ілюструють його новизну, доповідалися й одержали позитивну оцінку на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик, Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (Полтава: ПДАУ, 27 жовтня 2022 р.)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукові праці: 1 тези за результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 1 тези - науково-практичних конференцій за результатами проходження виробничих та технологічних практик.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Економічний зміст власного капіталу, його функції, особливості формування на підприємствах різних форм власності

Власний капітал є одним із основних елементів створення та функціонування підприємств. Він є джерелом забезпечення формування активів і гарантування належних умов економічного розвитку [1]. Крім того, власний капітал є одним із головних критеріїв кредитоспроможності та фінансової безпеки підприємства, а також являється індикатором фінансової стійкості. Сьогодні існує досить багато підходів до визначення сутності та структури власного капіталу, тому розглянемо загальну схему його основних елементів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Основні елементи власного капіталу

Законодавчо визначено під власним капіталом розуміти власні джерела

підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками, або залишені ними на підприємстві з оподаткованого прибутку.

Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств визначає власний капітал як залишкову частку в активах підприємства після вирахування всіх його зобов'язання [20].

В науковій думці сьогодні зустрічаються різні підходи до визначення сутності дефініції «власний капітал», у табл. 1.1 наведені основні з них.

Таблиця 1.1

Підходи до потрактування змісту поняття «власний капітал підприємства»

Джерело	Характеристика поняття
Горбатенко А. А.	Власний капітал – загальна величина коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, вкладених в активи (майно) підприємства
Дивина Л. Е.	Власний капітал підприємства – фінансові кошти окремого суб'єкта, що належать йому на правах власності і використовуються для формування певної частини його активів
Бутинець Ф. Ф.	Власний капітал – частина фінансових ресурсів, грошові кошти, вкладені в підприємницьку діяльність із метою отримання прибутку
Безкоровайна Л. В.	Власний капітал – власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі
Королук Т. М.	Власний капітал – сукупність економічних благ у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, які залучені до обороту без встановленого терміну повернення і здатні генерувати прибуток

Більшість науковців схильні стверджувати, що власний капітал – це економічна категорія, що впливає на формування активів суб'єкта підприємництва [9].

Бержанір І. А. вважає власний капітал складовою частиною потенціалу підприємства від початку його створення [2].

Безкоровайна Л. В. окреслює у своїх дослідженнях обліковий аспект сутності власного капіталу та розглядає його як джерело чистого прибутку [5].

У своїх дослідженнях Любар О. О. визначає сутність власного капіталу, як загальну суму власних джерел фінансування активів, які по праву належать підприємству та сформовані за рахунок внесків власників, а також додатково створених та отриманих в процесі господарської діяльності власних коштів

підприємства [33].

Янчукович Т. В. визначає власний капітал як об'єкт обліку, що забезпечує ефективне функціонування та управління підприємством [76].

Кудіна І. О., Старченко О. С. визначають власний капітал як сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних форм економічних благ, що приймають участь у господарському процесі суб'єкта без фіксованої дати повернення їх власникам і здатні приносити дохід [30].

Загалом, виділяють три основні підходи до визначення власного капіталу – обліковий, правовий та економічний (рис. 1.2).

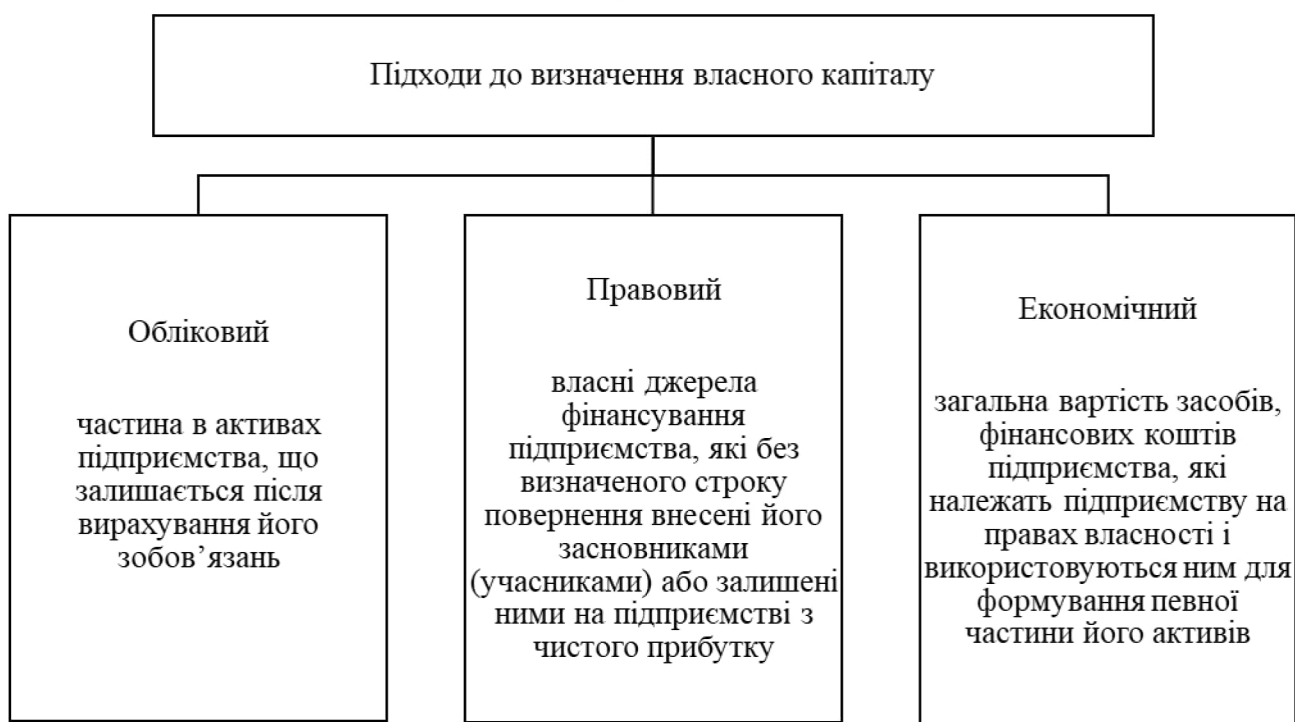

Рис. 1.2. Визначення власного капіталу

Багатоаспектність капіталу визначає його наступні характеристики:

- об'єкт власності та розпорядження;
- джерело формування прибутку підприємства;
- об'єкт економічного управління;
- об'єкт купівлі-продажу;
- джерело доходу підприємства;
- фактор виробництва;
- показник рівня ефективності господарської діяльності;

- носій фактора ліквідності та ризику;
- накопичена цінність [52].

Розуміння власного капіталу, здебільшого, базується на відповідних принципах, що враховують стратегічні завдання розвитку та розширеного відтворення капіталу, узагальнення яких наведено на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Принципи формування власного капіталу підприємства

У більшості зарубіжних країн до складових власного капіталу відносять статутний (акціонерний) капітал, резервний капітал, нерозподілені прибутки [5]. Власний капітал суб'єкта господарювання представляє собою частку майна підприємства, яка може бути сформована за рахунок коштів власників (рис. 1.4). Недоліками власного капіталу можна назвати: обмеженість залучення, збільшення кількості співвласників підприємства за допомогою залучення

акціонерного чи пайового капіталу, погіршення коефіцієнта рентабельності власного капіталу за збільшення його обсягу [69].

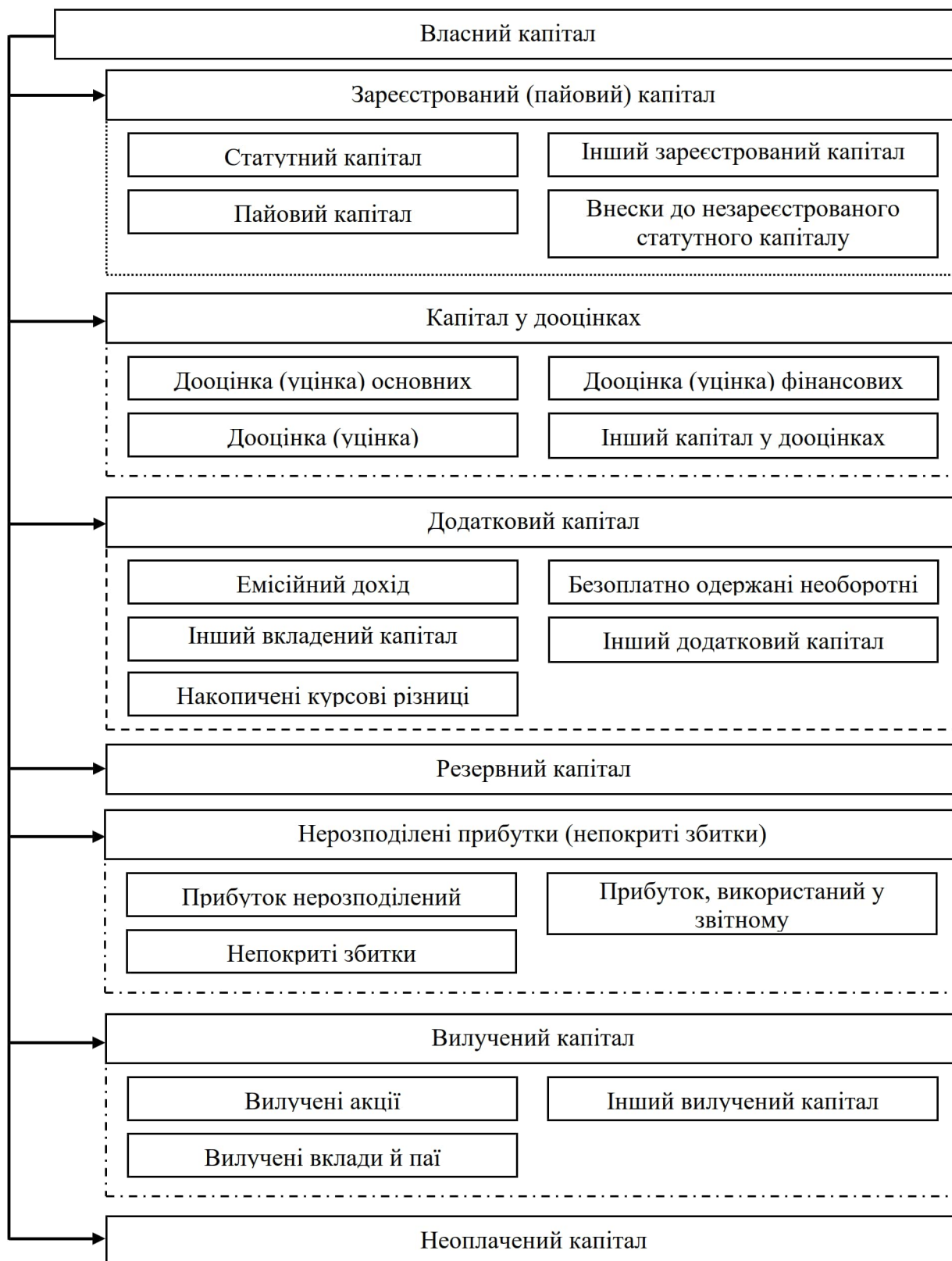

Рис. 1.4. Структура власного капіталу суб'єкта господарювання [49]

Статутний капітал є головним елементом власного капіталу. Він являє

початкову суму вкладів власників підприємства. В межах статутного фонду засновники підприємства несуть матеріальну відповідальність перед його кредиторами (рис. 1.5).

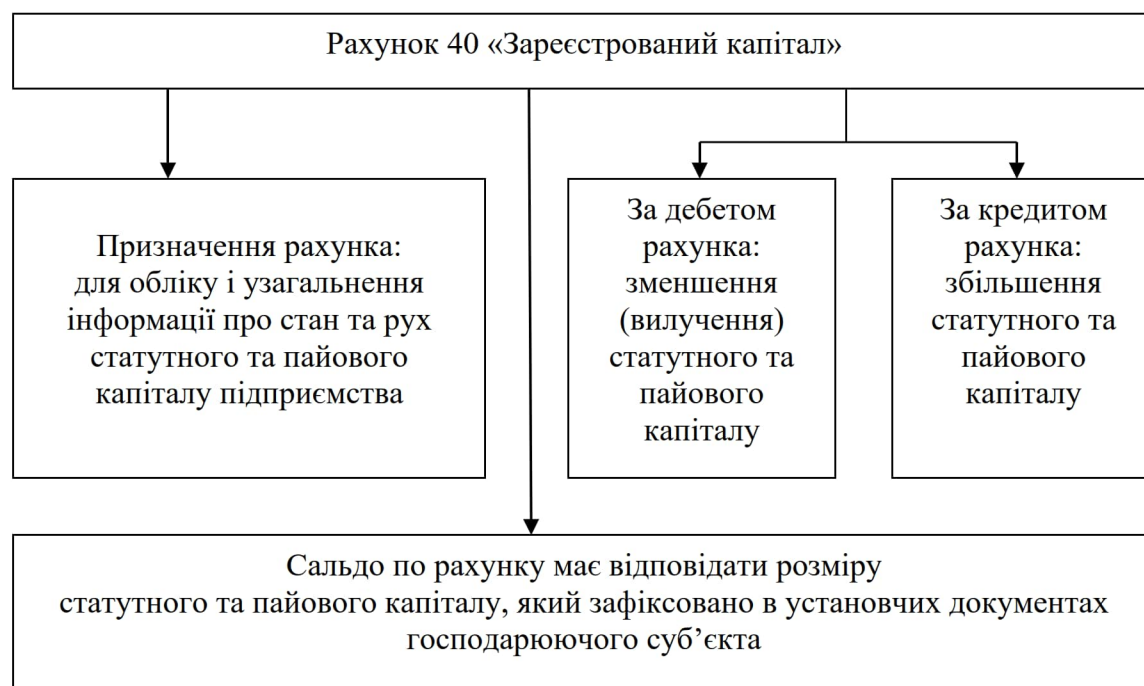

Рис. 1.5. Призначення та побудова рахунка 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»

Оцінюючи підходи до визначення структури власного капіталу, варто зазначити, що деякі науковці в цьому питанні в більшості вирізняють вкладений, накопичений та регулюючий капітал. Класифікація власного капіталу підприємства представлена у додатку А.

В питанні формування власних джерел фінансування підприємства важливо розуміти внутрішні та зовнішні джерела. Так, до внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства належать: прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства; амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів; інші внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів. До зовнішніх джерел можна віднести: залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу; одержання підприємством безкоштовної фінансової допомоги; інші джерела [30]. Загальні визначення джерел (елементів) власного капіталу набувають специфічних особливостей залежно від організаційно-правової форми відповідного підприємства.

Ці особливості зумовлені насамперед нормами законодавства, якими встановлено організаційні форми підприємств, та вимогами щодо порядку формування та руху власного капіталу цих підприємств (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Джерела (елементи) власного капіталу на сільськогосподарських підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання

Назва джерел (елементів) власного капіталу	Господарські товариства	Приватні підприємства	Державні підприємства	Кооперативи	Фермерські господарства
Зареєстрований капітал	+	+	+	-	-
Зареєстрований (пайовий капітал)	-	-	-	+	+
Капітал у дооцінках	+	+	+	+	+
Емісійний дохід	+	-	-	-	-
Резервний капітал	+	+	+	+	+
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	+	+	+	+	+
Неоплачений капітал	+	-	-	-	-
Вилучений капітал	+	-	-	-	-

Досліджуючи внутрішні та зовнішні джерела фінансових ресурсів підприємства, що формують капітал, мають свої переваги та недоліки.

Серед переваг власного капіталу можна виділити: простоту залучення, зменшення ризику банкрутства, забезпечення фінансової стійкості.

У відповідній статті балансу наводиться зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

Розуміння власного капіталу, здебільшого, базується на відповідних принципах, що враховують стратегічні завдання розвитку та розширеного відтворення капіталу, узагальнення яких наведено у додатку Б. Особливістю сільськогосподарських підприємств є формування пайового капіталу, який створюється на основі обов'язкових і додаткових пайових внесків членів. Внесками до пайового капіталу можуть бути: грошові кошти, цінні папери, інше майно, майнові права. Сутність власного капіталу господарюючого суб'єкта проявляється

через його функції. Функції власного капіталу та їх зміст представлено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Функції та роль власного капіталу підприємства

Назва функції власного капіталу	Зміст функції власного капіталу	Роль власного капіталу
Базові (первинні)		
Формувальна	Мобілізація фінансових ресурсів і створення матеріальних умов для заснування й функціонування підприємства	Акумулявання фінансових ресурсів для створення фінансової бази підприємства
Розподільна	Забезпечення участі власників у розподілі чистого прибутку та активів при ліквідації підприємства	Встановлення пропорцій розподілу чистого прибутку та активів між власниками підприємства
Управлінська	Забезпечення участі власників підприємства у прийнятті управлінських рішень	Визначення можливості власників приймати участь в управлінні підприємством
Захисна	Підтримання належної фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	Уникнення фінансових ризиків, пов'язаних з формуванням і використанням капіталу підприємства
Похідні (вторинні)		
Гарантувальна	Підтвердження платоспроможності та фінансової стійкості для кредиторів та інвесторів	Гарантування інтересів кредиторів та інвесторів
Індикативна	Відображення ринкової вартості підприємства, його надійності та адекватності ринковій кон'юктурі	Формування ринкової вартості підприємства
Репрезентативна	Формування позитивного іміджу підприємства для кредиторів та інвесторів	Відображення інвестиційної привабливості підприємства

В загальному можна підвести підсумки, що на сьогодні існує досить багато різних підходів до сутності власного капіталу та особливостей його формування. З огляду на проведені дослідження можна визначити власний капітал як важливу економічну, облікову та правову категорію, що є джерелом фінансування підприємства та формує його активи. Таким чином, власний капітал – це сума коштів підприємства, яка була отримана ним у результаті здійснення діяльності або у вигляді внесків власників (учасників) чи у якості реінвестування чистого прибутку. Формують і використовують складові власного капіталу суб'єкти господарювання за різними напрямками своєї діяльності.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Трансформація економічного середовища, курс на міжнародну інтеграцію економіки України в Європейський Союз зумовлюють необхідність реформування системи бухгалтерського обліку і звітності. Одним із основних завдань реформування є формування системи законодавчо-нормативного регулювання (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Узагальнення основних елементів правового поля формування і використання зареєстрованого капіталу

Питання, що регулюються	Нормативне джерело	
	Номер	Назва
1	2	3
Закони України		
Регулює правові засади організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [57]. В частині капіталу представлено визначення власного капіталу, принципи, які є загальними для всіх активів	996- XIV ВР	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні
Визначено правові та організаційні засади здійснення аудиту в Україні [56]. Крім того, окреслено порядок проведення аудиту фінансової звітності, до складу якої входить Звіт про власний капітал	2258- VIII	«Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»
Визначає створення, порядок діяльності, процедури припинення, виділу АТ, їх правовий статус, розмір статутного капіталу, права та обов'язки акціонерів, зокрема щодо нарахування дивідендів [55]	2019- VIII	«Про акціонерні товариства»
Ідентифіковано поняття господарських товариств, їх види, порядок створення та безпосередньо діяльності, права і обов'язки учасників та засновників в прийнятті рішення про нарахування і сплату дивідендів [58]	1576- XII	«Про господарські товариства»
Нормативний документ є відносно новим. Для ТОВ і ТзДВ визначено як вони повинні створюватися, функціонувати, і за умови прийняття рішення про завершення діяльності – припинення. Для учасників тут визначено їх права та обов'язки. [60]	2275- VIII	«Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»
Визначає види цінних паперів, не дозволяє випуск акцій для покриття збитки минулих періодів [61]	3480- IV	«Про цінні папери і фондовий ринок»
2. Кодекси України		
У частині власного капіталу регулює питання щодо нарахованих, але своєчасно не сплачених дивідендів [72]	1982- VIII	Цивільний
Щодо нормативного забезпечення власного капіталу регулює питання щодо нарахування дивідендів у приватних підприємствах [16]	2002- VIII	Господарський

1	2	3
Узагальнено порядок здійснення відносин, що виникають у сфері нарахування, справляння та сплати податку на прибуток, авансового внеску податку при виплаті дивідендів, порядок оподаткування дивідендів, виплачених фізичним та юридичним особам, порядок нарахування та оподаткування дивідендів, що виплачують сільськогосподарські товаровиробники, які є платниками єдиного податку четвертої групи [50]	2755-IV	Податковий
Національне положення (стандарти) бухгалтерського обліку		
Представлено загальні методологічні аспекти формування в обліку інформації про власний капітал підприємства (зареєстрований, в дооцінках і т.д.). Крім того, в кінцевих положеннях представлено порядок розкриття такої інформації у фінансовій звітності, тлумачить сутність терміну «прибуток» [41]	1	Загальні вимоги до фінансової звітності»
Тлумачить сутність терміну «інструмент власного капіталу», регламентує правила визнання в обліку фінансових інструментів у вигляді простих акцій, часток та інших видів фінансових інструментів [42]	13	Фінансові інструменти
У даному нормативному документі зазначено як формуються в бухгалтерському обліку інформація про доходи (операційні, фінансові та інші звичайні), визначає сутність поняття «дивіденди» у фінансовому обліку [43]	15	Дохід
Облік власного капіталу пов'язаний з доходами, витратами, активами та зобов'язаннями з податку на прибуток. Порядок їх формування в бухгалтерському обліку і розкриття інформації у фінансовій звітності визначено цим положенням [44]	17	Податок на прибуток
Відображає алгоритм формування в обліку інформації про чистий прибуток на одну просту акцію [45]	24	Прибуток на акцію
Інші нормативні документи		
Визначає перелік синтетичних рахунків та субрахунків, узагальнюючих інформацію про отримані доходи, понесені витрати, фінансові результати підприємства та їх використання	291	План рахунків бухгалтерського обліку
Регламентує порядок визначення кореспонденції рахунків по операціям обліку фінансових результатів та розподілу і використання прибутку [59]	291	Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку»

Наведені в табл. 1.4 нормативні документи регламентують питання створення підприємства, формування його статутного капіталу, порядок нарахування та оподаткування дивідендів, методологію та методику обліку капіталу, елементи облікової політики підприємства щодо обліку капіталу. Значна їх кількість свідчить про важливість питання щодо обліку капіталу на підприємствах різних форм власності і потребує уважного їх вивчення обліковою службою підприємства та

обов'язкового дотримання норм діючого законодавства.

Аналізуючи сучасні дослідження сутності та особливостей формування власного капіталу можна розглянути ще деякі особливості.

Так, в частині вивчення функцій власного капіталу, що, так чи інакше, визначають його суть Кадацька А. М. виділяє такі як:

- довгострокове фінансування;
- розподілу доходів і витрат;
- фінансування ризику;
- відповідальності і захисту кредиторів [23].

Автор також в своїх дослідженнях звертає увагу на складність управління власним капіталом та визначає основні критерії оптимізації його структури: прийнятний рівень доходності і ризику в діяльності підприємства; мінімізація середньозваженої вартості капіталу підприємства; максимізація ринкової вартості підприємства. При цьому наголошується на свободі вибору критеріїв кожним підприємством.

Пономарьов Д. Е. функції власного капіталу виділяє з позиції визнання його базою для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності. Автор серед функцій власного капіталу наводить такі:

1. Заснування та введення в дію.
2. Забезпечення кредитоспроможності, відповідальність та гарантії.
3. Забезпечення життєдіяльності підприємства.
4. Фінансування та забезпечення ліквідності.
5. Забезпечення незалежності.
6. Управління та контроль, реклама [52].

Також Пономарьов Д. Е. дає більш розширену класифікацію власних джерел фінансування як внутрішніх, так і зовнішніх та робить акцент на їх аналізі.

Досліджуючи сутність власного капіталу, Євтушевська О. О. наголошує на тому, що власний капітал не дає гарантованого прибутку для власників і називає його головним ризикованим капіталом [18].

Лаврик О. дає розширену класифікацію характерних ознак власного капіталу

за такими групами: формою інвестування; за ступенем оплати; за резидентністю засновників; за джерелами формування; за характером використання власниками господарського товариства; за ефективністю результату діяльності господарського товариства; за ступенем мобільності; за належністю господарському товариству.

В частині структури власного капіталу автор поділяє його на зареєстрований та накопичений. В свою чергу накопичений поділяє на додатково одержаний та реінвестований [31]. А І. Назарова стверджує що ці елементи є модифікуючими і змінюють величину власного капіталу [40].

В.В. Сопко в своїх працях поділяє власний капітал на:

1. Капітал власників (внесений засновниками).
2. Капітал, створений у процесі діяльності
3. Інший додатковий не вкладений власниками капітал, що формується за рахунок безоплатно отриманого майна, індексації майна тощо [38].

Зінченко О. В. також наводить класифікацію власного капіталу, поділяючи його: за формою, за рівнем відповідальності та залежно від джерела формування. Автор також визначає функції власного капіталу, в яких простежується фінансовий та правовий аспекти. Зокрема, виділяється функція фінансування ризику, кредитоспроможності, компенсації понесених збитків, довгострокового кредитування. Особливу увагу автор також у своїх дослідженнях приділяє обліковій практиці та визначає види помилок, що можуть допускатися в процесі ведення обліку капіталу на підприємстві [20].

В цілому, процеси, пов'язані з вивченням сутності власного капіталу, особливостей його формування та управління ним досить актуальні і потребують вивчення. З огляду на проведені дослідження можна зробити висновки, що власний капітал підприємства є головним джерелом фінансування активів, має специфічну структуру та визначається в залежності від форми власності та організаційно-правової форми підприємства. Його облік та всебічний своєчасно проведений аналіз є запорукою ефективного прийняття управлінських рішень щодо підтримки фінансової стійкості та забезпечення безпеки.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Основним завданнями обліку власного капіталу ПСП «XXX» є: своєчасне відображення господарських операцій зі власного капіталу та його змін на рахунках бухгалтерського обліку; контроль за дотриманням нормативно - законодавчих активі при формуванні зареєстрованого капіталу; контроль за дотриманням нормативно-законодавчих актів при використанні і розподілі чистого прибутку; дотримання правила ведення аналітичного обліку власного капіталу; формування інформації про зміні з власного капіталу у фінансовій звітності для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації.

ПСП «XXX» зареєстроване 19 вересня 2001 року, тобто на сьогодні діє 21 рік та 10 місяців, код ЄДРПОУ – 3169408. Підприємство діє на підставі статуту (додаток В).

Розмір статутного капіталу - 10000,00 грн.

Слід зазначити, що облік в ПСП «XXX» веде головний бухгалтер. За результатами діяльності складається звітність за формою № 1-мс, № 2-мс (додатки Г, Д, Е).

Метою облікової політики є створення такої інформаційної системи, яка регламентує діяльність суб'єкта господарювання, на певний проміжок часу відповідно до чинного законодавства України.

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в примітках до фінансової звітності суб'єкт господарювання повинен відображати облікову політику, розкриваючи систему принципів оцінки та методів обліку статей звітності.

Розробка облікової політики передбачає підготовку Наказу про облікову політику, що в ПСП «XXX» потребує удосконалення, в тому числі і в частині власного капіталу (додаток Ж) (табл. 2.1).

**Пропоновані норми облікової політики щодо власного капіталу для
ПСП «XXX»**

Складова Наказу	Зміст складової Наказу
Організаційна	перелік осіб, які несуть відповідальність за ведення обліку власного капіталу та їх розроблені посадові інструкції;
	система внутрішнього контролю;
	перелік сфер відповідальності;
	комерційна таємниця та порядок її захисту тощо
Методична	представити номенклатуру субрахунків, а також перелік аналітичних рахунків з обліку власного капіталу та представлення їх в робочому плані рахунків;
	порядок збільшення та зменшення статутного капіталу;
	склад нормативного забезпечення й перелік НП(С)БО, на основі яких ведеться облік власного капіталу;
	порядок оцінки внесків засновників до зареєстрованого (статутного) та іншого вкладеного капіталу, а також порядок визначення розміру частки, належної засновнику у разі його вибуття;
	порядок створення резервів (резервного капіталу) та його використання;
	порядок розподілу чистого прибутку, а також порядок та джерела покриття збитків;
	умови і порядок дооцінки необоротних активів та формування капіталу у дооцінках;
	порядок створення забезпечення зобов'язань;
порядок нарахування та виплати дивідендів за частками учасників в статутному та іншому вкладеному капіталі.	
Технічна	робочий план рахунків з необхідними аналітичними розрізами складових власного капіталу
	форми первинних документів з обліку капіталу та розрахунків з акціонерами, графіки документообороту
	облікові реєстри, технологія обробки облікової інформації
	склад, порядок і строки подання внутрішньої звітності
	порядок проведення інвентаризації власного капіталу

Облікова політика підприємства повинна забезпечувати:

- повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності;
- своєчасне відображення фактів господарської діяльності в обліку та звітності;
- тотожність даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахункам синтетичного обліку на кінець кожного місяця;
- раціональне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов функціонування підприємства та його розміру.

На сьогодні при розробці облікової політики більшість положень підприємство обирає самостійно, керуючись нормами законодавства та враховуючи специфіку діяльності.

Так як облікова політика є обов'язковою за чинним законодавством України, її положення розкриваються частково у фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

Для того, щоб оцінити рівень впливу облікової політики на зміни фінансових показників використання власного капіталу, варто розглядати такі показники, як валовий прибуток, податкові зобов'язання, нерозподілений прибуток, знос основних засобів, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність.

Важливо при цьому орієнтуватися на аналіз змін визначених показників, а також враховувати метод обліку з їх взаємним впливом на стратегію підприємства.

Формування облікового процесу власного капіталу залежить передусім від складу та структури власного капіталу, що формується в залежності від форми власності, організаційно-правової форми господарювання та кількості засновників.

Розробка облікової політики повинна базуватися на аналізі великої кількості нормативних документів в галузі регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування, а також здійсненні безперервного моніторингу їх змін з урахуванням поточного фінансового стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку.

Підвищення якості застосовуваної підприємством облікової політики полягає в удосконаленні її характеристик по таким основним критеріям як повнота та економічна доцільність, обґрунтованість використання методів бухгалтерського обліку, відповідність цілям керівництва підприємства та ін.

Варто зазначити, що на етапі формування обліково-аналітичного забезпечення, що включає управління капіталом, необхідно притримуватися такого порядку:

1. Забезпечити збір на систематизацію інформації про обсяги діяльності, про формування та рух капіталу підприємства та ін.
2. Сформувати звітність про власний капітал.
3. Провести аналіз інформації про рух капіталу підприємства для

прийняття конкретного управлінського рішення.

4. Обґрунтувати й оцінити ефективність використання капіталу, забезпечити прийняття стратегічних управлінських рішень щодо прогностичної діяльності підприємства.

Формування такого розділу дозволить узгодити положення облікової політики та установчих документів з метою задоволення інтересів користувачів щодо обліку власного капіталу. Адже належне формування облікової політики є важливим елементом внутрішнього регулювання формування та обліку власного капіталу, сприяє підвищенню повноти та достовірності інформації про фінансовий стан підприємства.

2.2. Облік власного капіталу та відображення інформації у звітності

Згідно даних фінансової звітності ПСП «ХХХ» складовими власного капіталу є зареєстрований капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Охарактеризуємо основні моменти організації бухгалтерського обліку зазначених складових у ПСП «ХХХ».

Бухгалтерський облік зареєстрованого (пайового) капіталу ПСП «ХХХ» розпочато з моменту державної реєстрації підприємства. Зареєстрований (статутний) капітал ПСП «ХХХ» є вартісним виразом необоротних і оборотних засобів, якими володіє, представлений статутним капіталом.

При реєстрації досліджуваного підприємства цей капітал був зафіксований і зареєстрований в установчих документах, для ПСП «ХХХ» це є статут. Наступні зміни статутного капіталу, які виникали або можуть виникнути, повинні прийматися засновником та затверджені протокольно.

Первинні документи, пов'язані зі змінами у зареєстрованому капіталі ПСП «ХХХ» можна поділити на дві групи – первинні документи для обліку операцій, пов'язаних з операціями, які призводять до одночасних змін капіталу та активів підприємства та первинні документи для обліку операцій, які призводять до

змін у капіталі підприємства та за розрахунками з учасниками (додаток 3).

Порядок організації бухгалтерського обліку власного капіталу ПСП «XXX» представлено на рис. 2.1.

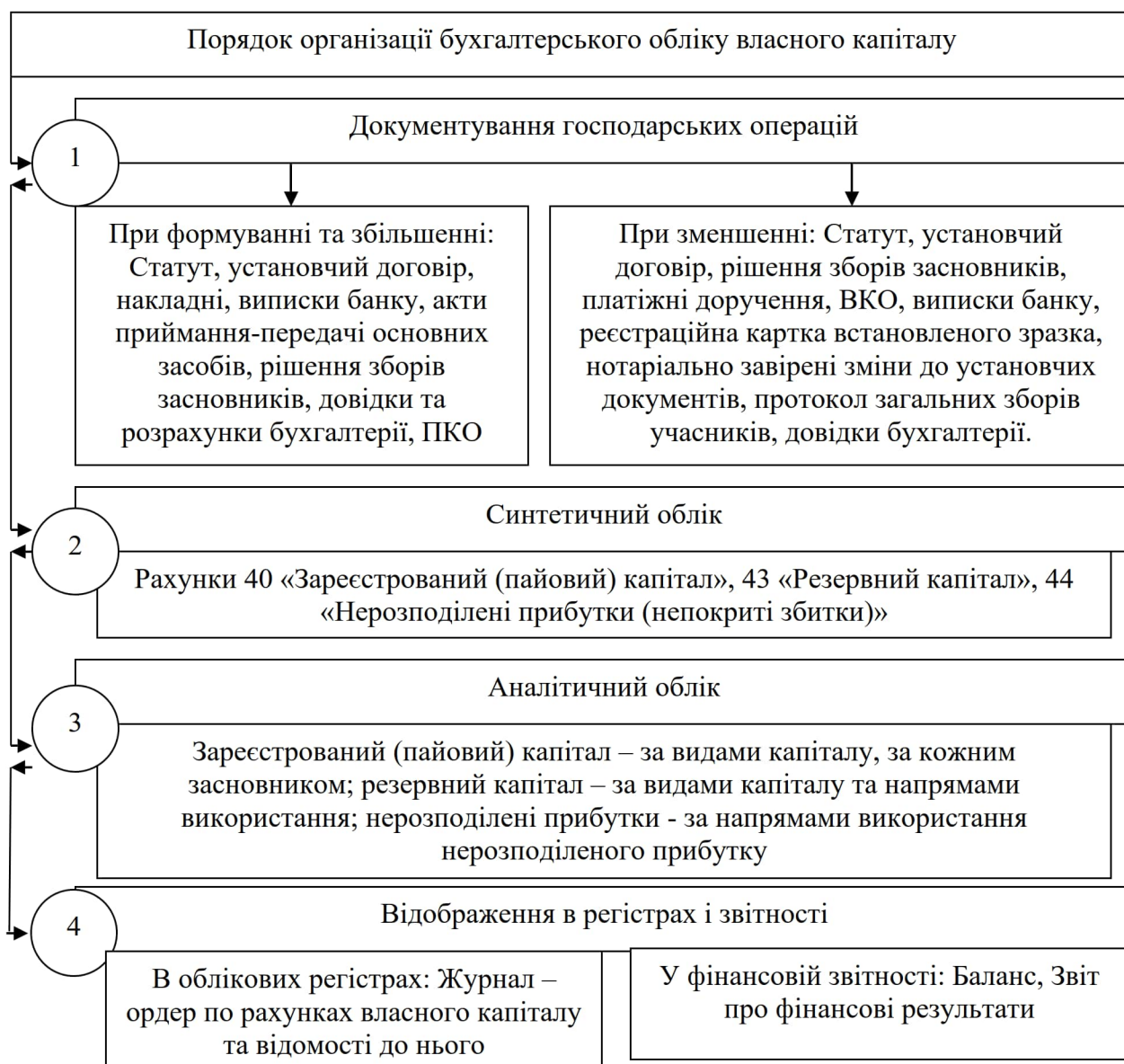

Рис. 2.1. Порядок організації бухгалтерського обліку власного капіталу ПСП «XXX»

Для власного капіталу у Плані рахунків передбачено 4 клас рахунків, характеристика типових для ПСП «XXX» представлена на рис. 2.2.

Для відображення інформації про зареєстрований капітал ПСП «XXX» згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку України передбачено рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», субрахунок 401 «Статутний

капітал». За кредитом рахунку 401 «Статутний капітал» у ПСП «XXX» відображають збільшення зареєстрований розмір статутного капіталу та його збільшення, за дебетом - зменшення (вилучення) статутного капіталу у вигляді покриття збитків за рахунок статутного капіталу за рішенням власників, виділення частки акціонерам при їх виході, розподіл майна при ліквідації товариства.

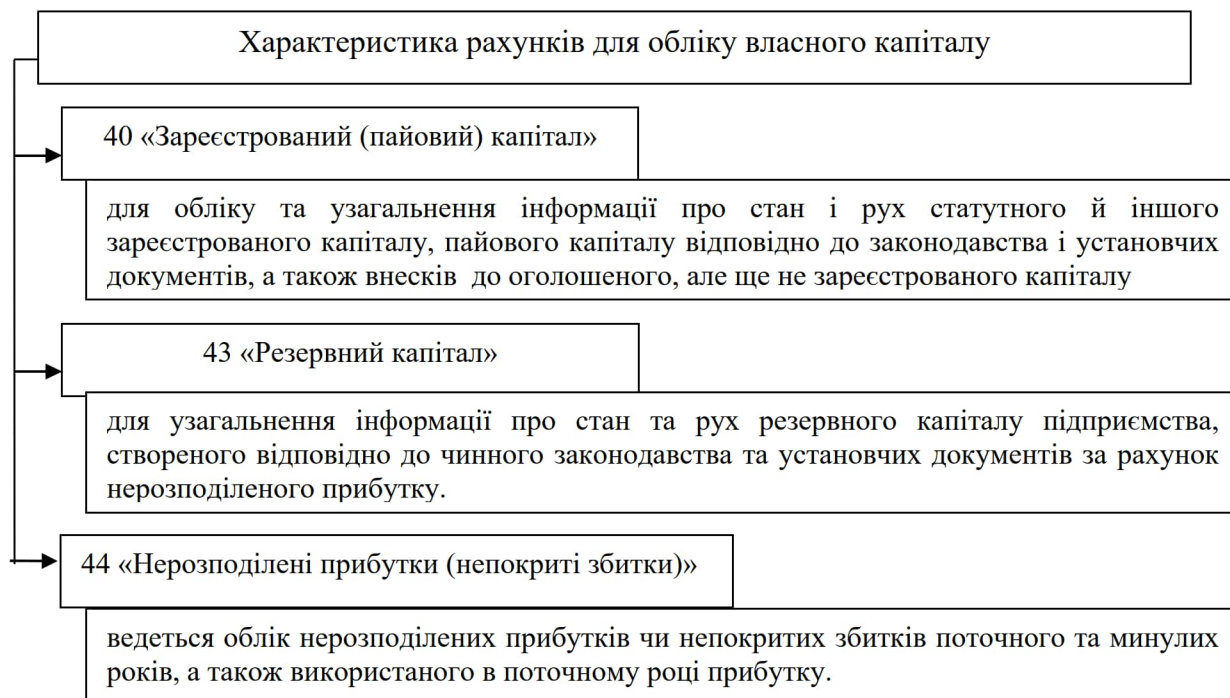

Рис. 2.2. Характеристика рахунків для обліку власного капіталу ПСП «XXX»

Величина статутного капіталу ПСП «XXX» зафіксована в установчих документах (станом на 2022 р. вона склала 10 тис. грн) і вона дорівнює сальдо за кредитом рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» субрахунок 401 «Статутний капітал». За період проведення дослідження статутний капітал ПСП «XXX» залишався незмінним. Зазначимо, що підприємство має три учасники, і внески в статутний капітал вони оформили у вигляді грошових коштів.

Вадливо також зазначити, що при покритті заборгованості засновників по внескам у статутний капітал, використовується рахунок 46 «Неоплачений капітал». За дебетом рахунку відображається заборгованість засновників по внескам до статутного капіталу підприємства, за кредитом - її погашення.

Кореспонденція рахунків для відображення в бухгалтерському обліку

операцій з обліку статутного капіталу представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Типова кореспонденція рахунків для відображення в обліку операцій з обліку статутного капіталу

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Відображена сума статутного капіталу, що оголошена в засновницьких документах	46	40	10000
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства грошовими коштами	311	46	6200
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства готівкою в касу	301	46	800
Відображено внесок до статутного капіталу підприємства основними засобами	10	46	7000
Відображено збільшення розміру статутного капіталу шляхом додаткового випуску акцій за рахунок нарахованих дивідендів	46 671	40 46	12000 12000
Відображено збільшення розміру статутного капіталу шляхом обміну облігацій акціонерного товариства на його ж акції	46 521	40 46	45000 45000
Відображено збільшення статутного капіталу за рахунок індексації балансової вартості основних засобів	41	40	3200
Відображено збільшення статутного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку	443	40	1000
Відображено зменшення номінальної вартості акцій	40	672	1400
Відображена компенсація акціонерам зменшення номінальної вартості акцій	672	30,31	1400
Викуплені акції у власників	451	30, 31	20000
Відображена вартість анульованих акцій	40	451	20000

Облік резервного капіталу в ПСП «ХХХ» ведуть на рахунку 43 «Резервний капітал». На цьому рахунку ведеться облік інформації про створення та рух резервного капіталу ПСП «ХХХ», який створений відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку. Сума резервного капіталу станом на кінець 2022 рр. склала 1 млн 355,7 тис. грн. По кредиту рахунку 43 відображається створення резервів, по дебету - його використання. Сальдо по рахунку кредитове.

Аналітичні рахунки відкривають по видах резервного капіталу, джерелах їх утворення та напрямках використання. В ПСП «ХХХ» резервний капітал створюється у розмірі, визначеному установчими документами, - не менше 25 відсотків статутного капіталу. А розмір щорічних відрахувань до резервного

капіталу не може бути меншим 5 відсотків суми чистого прибутку.

Для відображення відрахувань до резервного капіталу у ПСП «XXX» складається кореспонденція рахунків: Дт 441 - Кт 43.

У більшості основним напрямом використання коштів, направлених на формування резервного капіталу є покриття збитків або приєднання до статутного капіталу. В цьому випадку в бухгалтерському обліку робиться запис: Дт 43 - Кт 44 та Кт 40.

Якщо сільськогосподарське підприємство закінчило господарський рік з збитками резервний фонд може бути використаний на покриття збитків або приєднання до статутного капіталу: Дт 43 - Кт 441, Дт 43 - Кт 40.

Власний капітал може бути відображений і на контрпасивних рахунках. Зокрема:

- облік вилученого капіталу ведуть на однойменному рахунку 45, який є регулюючий відносно рахунку 401. По дебету його записується сума вилученого капіталу: це можуть бути викуплені акції у акціонерів, викуплені частки господарським товариством у його учасників. По кредиту робиться запис, коли викуплені акції анулюються, або перепродуються іншим підприємствам. Кореспонденція рахунків при викупі господарським товариством частки вкладень: Дт 451 - Кт 30, 31; при продажі викуплених акцій по номінальній вартості: Дт 30, 31 Кт 451.

- облік неоплаченого капіталу ведуть на рахунку 46. По дебету цього рахунку записують суму, яка повинна бути внесена учасниками (засновниками) господарського товариства, це сума визначеного статутного капіталу при реєстрації підприємства органами влади. По кредиту робляться записи, коли учасники роблять внески до статутного капіталу цього підприємства. Запис цієї операції робиться коли поступили документи про надходження внесків до заново організованого підприємства.

Перший запис сум на рахунку 46 «Неоплачений капітал» робиться після отримання свідоцтва про реєстрацію заново створеного підприємства. Наприклад, для ПСП «XXX» така сума склала 10 тис. грн: Дт 46 - Кт 40.

Протягом певного періоду в оплату за видані акції роблять внески. Наприклад, надійшли кошти: гроші в касу Дт 30 Кт 46, на поточний рахунок в банку Дт 31 - Кт 46, основні засоби Дт 10 Кт 46, інші необоротні матеріальні активи Дт 11 - Кт 46, нематеріальні активи Дт 12 - Кт 46, виробничі запаси Дт 20 - Кт 46.

Нерозподілений прибуток і непокриті збитки ПСП «XXX» протягом року формуються на рахунках (рис. 2.3):

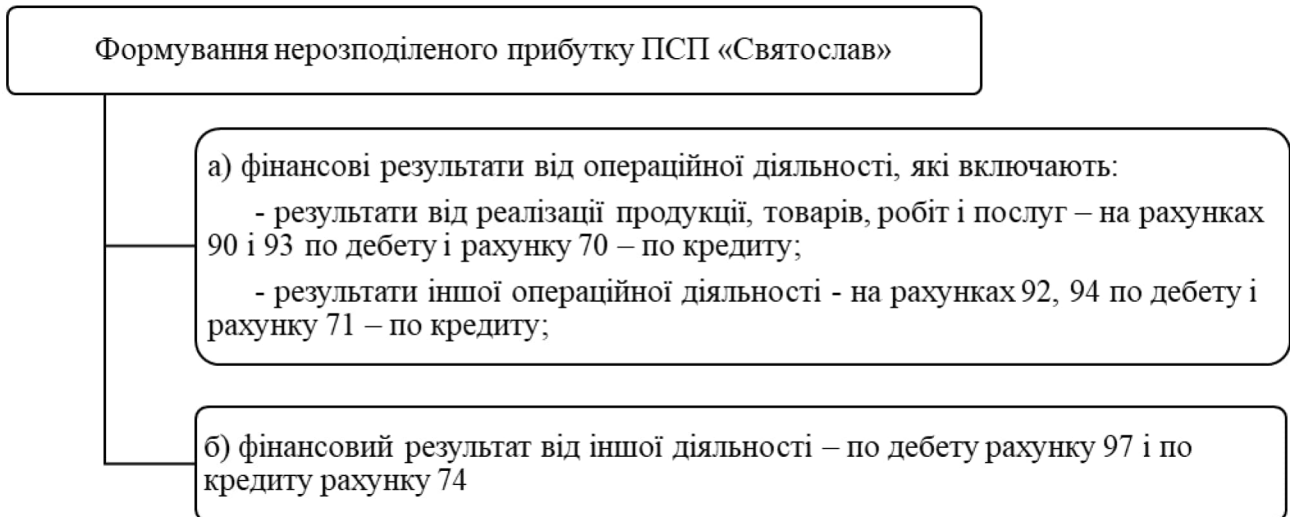

Рис. 2.3. Формування нерозподіленого прибутку ПСП «XXX»

Підсумок фінансових результатів до оподаткування є тотожним загальному фінансовому результату, оскільки досліджуване підприємство не сплачує податок на прибуток, здійснюється на рахунку 79 «Фінансові результати» (активно-пасивний), дозволяє накопичувати суми отриманих доходів з різних джерел надходження і суми витрат і збитків.

На субрахунок 791 «Результати операційної діяльності» в кінці звітнього періоду записуються:

а) Витрати діяльності: з рахунку 90 – вся сума витрат з субрахунків 901, 902, 903: Дт 791 - Кт 901, 902, 903; з рахунку 92: Дт 791 - Кт 92; з рахунку 93: Дт 791 Кт 93; з рахунку 94: Дт - 791 Кт 94; з субрахунку 704: Дт 791 - Кт 704. Протягом досліджуваних років ПСП «XXX» всі витрати обліковує на рахунку 90, у 2021 році ця сума склала 5 млн 156,8 тис. грн, тоді як у 2022 році 23 млн 330,8 тис. грн.

б) Сума отриманих доходів: з субрахунків 701, 702, 703: Дт 701, 702, 703

Кт 791; з рахунку 71 (всі субрахунки): Дт 71 Кт 791. Зокрема, у 2021 році ПСП «XXX» отримано суму доходів від реалізації (рахунок 701) - 7 млн 539 тис. грн, тоді як у 2022 ця сума склала 22 млн 584 тис. грн, також у 2022 році відображено суму інших операційних доходів (рахунок 71) – 490,1 тис. грн. На субрахунку 793 «Результати іншої звичайної діяльності»:

1. Витрати діяльності отриманих: з рахунку 97: Дт 793 Кт 97.

2. Сума доходів: з рахунку 74: Дт 74 - Кт 793. Сума інших доходів (рахунок 97) ПСП «XXX» у 2022 році склала 108,1 тис. грн. Аналіз складу, структури і динаміки доходів ПСП «XXX» відображено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Структура і динаміка доходів
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види доходів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. (+,-) до 2020 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	31057,6	100	7539	100	22584	97,4	-8473,6	-27,3
Інші операційні доходи	-	-	-	-	490,1	2,1	+490,1	X
Інші доходи	-	-	-	-	108,1	0,5	+108,1	X
Усього	31057,6	100,0	7539	100,0	23182,2	100,0	-7875,4	-25,4

Отже, у 2022 році 97,4 % доходів ПСП «XXX» становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 2,1 % – доходи від іншої операційної діяльності та 0,5 % - дохід від інвестиційної діяльності. За період 2020 - 2022 рр. сума доходів від основної операційної діяльності зменшилась на 8 млн. 473,6 тис. грн або на 27,3 %. Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 490,1 тис. грн. Дохід від інвестиційної діяльності зріс на 108,1 тис. грн. В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ПСП «XXX» зменшились у 2022 році порівняно з 2020 роком на 7 млн. 875,4 тис. грн або на 25,4 %. Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності досліджуваного

підприємства представлено на рис. 2.4.

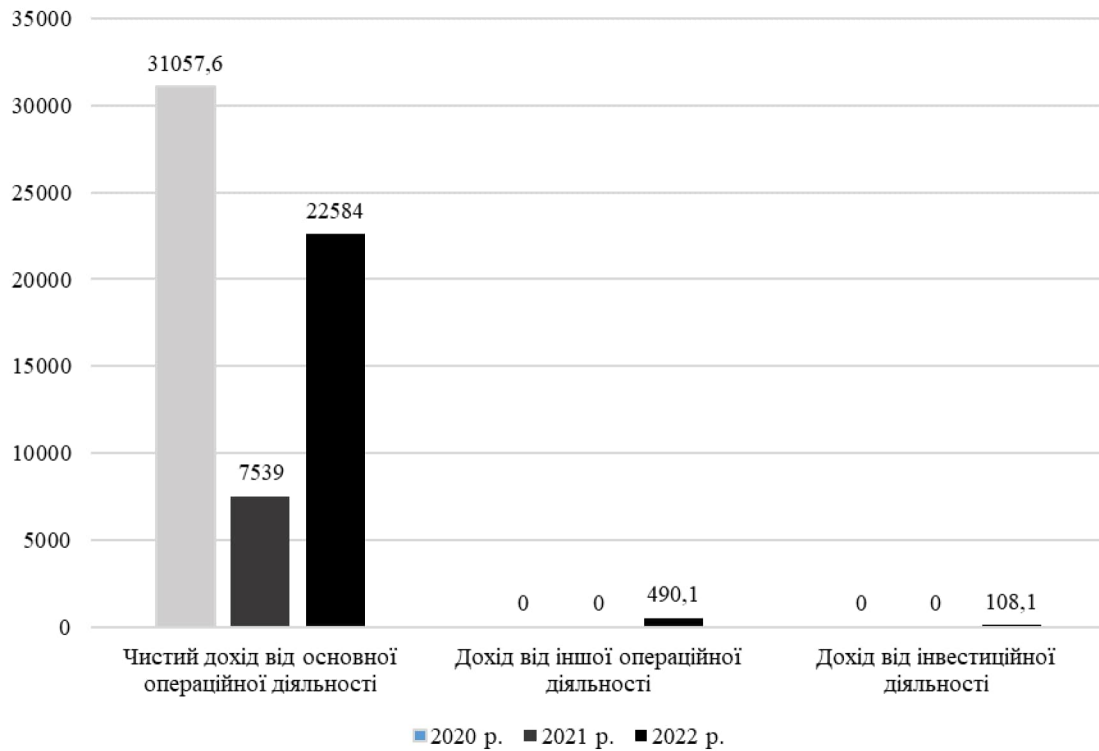

Рис. 2.4. Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр., тис. грн

Розглянемо аналіз витрат складу, динаміки та структури витрат ПСП «XXX» за визначений досліджуваний період у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види витрат і відрахувань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	24922,7	95,2	5156,8	100	23330,8	100	-1591,9	-6,4
Інші операційні витрати	1249	4,8	-	-	-	-	-1249	-100
Усього	26171,7	100	5156,8	100	23330,8	100	-2840,9	-10,9

Аналіз витрат ПСП «ХХХ» показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. їх сума зменшилась на 2 млн. 840,9 тис. грн або на 10,9 %. Зменшилась сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 1 млн. 591,9 тис. грн або на 6,4 %. Також відмітимо зменшення суми інших операційних витрат в 2021 році на 1 млн. 249 тис. грн, або на 100 %.

Після запису суми всіх доходів і витрат на рахунку 79 підраховують суму отриманих доходів (кредит рахунку 79) і суми фінансових витрат (дебет рахунку 79) – рис. 2.5.

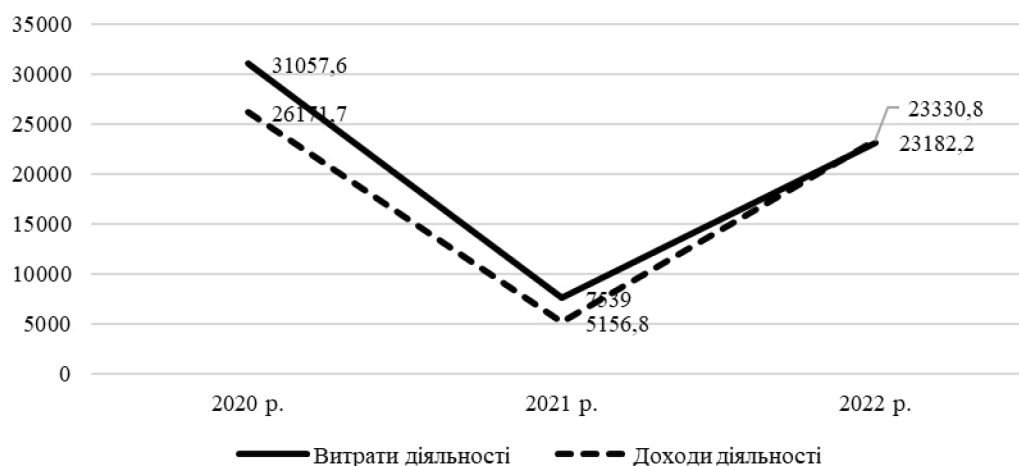

Рис. 2.5. Ілюстративне зображення динаміки доходів та витрат діяльності ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Визначають кінцевий фінансовий результат – сальдо по рахунку 79. Кредитове сальдо показує, що кінцевий результат – отриманий прибуток, дебетове сальдо – суму збитків. В кінці року кінцевий результат на рахунку 79 – кредитове сальдо (прибуток) або дебетове сальдо (сума збитків) переноситься на рахунок 44:

- а) сума прибутку: Дт 79 - Кт 441;
- б) сума збитків: Дт 442 - Кт 79.

Після запису цих операцій на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)» визначається кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства за минулий рік – сума отриманого прибутку чи сума збитку.

Якщо кінцевий результат – збитки, їх сума списується в такому порядку:

- 1) Покривається за рахунок нерозподіленого прибутку: Дт 441 - Кт 442.

2) Списується за рахунок резервного капіталу: Дт 43 - Кт 442.

3) Списується за рахунок пайового капіталу: Дт 41 - Кт 442.

Невикористана сума прибутку розподіляється:

а) між власниками підприємства – проводиться нарахування дивідендів:
Дт 443 - Кт 671;

б) часткова сума зараховується до резервного капіталу: Дт 443 - Кт 43.

Діяльність ПСП «ХХХ» протягом 2020 - 2021 рр. є прибутковою. Прибуток ПСП «ХХХ» склав: у 2020 р. - 4 млн 885,9 тис. грн, 2021 р. - 2 млн 382,2 тис. грн. Тоді як у 2022 році підприємство отримало збиток 148,6 тис. грн.

Складання звітності є завершальним етапом роботи бухгалтерської служби підприємства. Інформація на початок і кінець звітного періоду про стан власного зареєстрованого капіталу відображається, перш за все, у I розділі пасиву Балансу. Так по статті 1400 відображається розмір зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства на початок і кінець звітного періоду за даними сальдо по рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал».

Сума, наведена по цій статті повинна відповідати сумі статутного капіталу товариства, зазначеній у його Статуті.

По статті 1425 наводиться сума неоплаченого капіталу за сальдо по рахунку 46 «Неоплачений капітал» на початок звітного періоду та кінець.

Сума неоплаченого капіталу відображає залишок заборгованості акціонерів по внесках до статутного капіталу товариства.

Сума неоплаченого капіталу наводиться в дужках. По статті 1430 відображається сума вилученого капіталу за даними рахунка 45 «Вилучений капітал».

Використавши дані з I розділу пасиву Балансу ПСП «ХХХ» (рядки 1400 - 1495) користувач з'ясує стан власного капіталу в розрізі його видів на початок та кінець звітного періоду.

Крім того, можна розрахувати загальну його зміну власного капіталу у ПСП «ХХХ» за звітний період. Недоліком є те, що не можливо проаналізувати фактори за рахунок за рахунок яких сталися зміни.

Для отримання інформації про причини змін, що відбулися у власному капіталі підприємства складають спеціальну форму № 4 «Звіт про власний капітал» за формою.

Звіт про власний капітал ПСП «ХХХ» не складає, оскільки має статус малого підприємства, тому розглянемо дане питання в теоретичному аспекті. Порядок складання Звіту про власний капітал регулюється НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

У Положенні зазначено зміст (кількість розділів, вступна частина, кінцева частина), структура (кількість рядків), форма (за порядком у складі фінансової звітності, оскільки він є елементом річної фінансової звітності) і методика складання (розписано, яка інформація записується у кожному рядку). Взагалі, характеризуючи зміст Звіту про власний капітал, його можна охарактеризувати.

Як таблицю змін у складі власного капіталу протягом відповідного звітного досліджуваного періоду. Мета складання такого Звіту є надання користувачам фінансової звітності правдивої, повної, неупередженої інформації.

Складається він у тисячах гривень. Для порівняльного аналізу інформація у звіті наводиться за звітний та попередній роки.

Розглянемо порядок заповнення Звіту про власний капітал (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порядок заповнення Звіту про власний капітал

Стаття	Код рядка	Джерела інформації для формування показника (статті)
1	2	3
Залишок на поч.року	4000	Сальдо рахунків 40-46 на початок звітного року
Коригування (відображаємо суми коригувань, передбачені НП(С)БО 6)		
Зміна облікової політики	4005	Дт 40, 41, 42, 43, 44, 45 Кт 40, 41, 42, 43, 44, 45. Наводиться зокрема зміна облікових оцінок, яка вплинула на статті власного капіталу
Виправлення помилок	4010	Обороти за рахунком 44. Здійснюється коригування сальдо нерозподіленого прибутку (рах. 44) на початок звітного року у випадку, коли в попередніх роках під час складання фінансової звітності допущені помилки
Інші зміни	4090	Показують суми коригувань, які мали місце після звітної дати й впливають на розмір власного капіталу, та не відображаються у рядках 4005 та 4010
Скоригований залишок на поч.року	4095	Сума рядків 4000-4090 за кожною графою

1	2	3
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	Сума чистого прибутку (збитку) з рядків 2350 (2355) зі Звіту про фінансові результати. Дт 79 Кт 441 (Дт 442 Кт 79)
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	Обороти за рахунком 42. Відображається суму іншого сукупного доходу за звітний період зі Звіту про фінансові результати (рядок 2460)
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111	Обороти по субрахунках 411, 412
Розподіл прибутку (наводимо суму виплат власникам (дивіденди), дані про спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу та відрахування до резервного капіталу)		
Виплати власникам (дивіденди)	4200	Дт 443 Кт 671 Дт 43 Кт 671
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	Наводимо суму зареєстрованих змін у статутному та пайовому капіталі за рахунок розподілу прибутку: Дт 443 Кт 40
Відрахування до резервного капіталу	4210	Дт 443 Кт 43
Внески учасників (наводимо дані про внески до зареєстрованого капіталу підприємства та погашення заборгованості з капіталу)		
Внески до капіталу	4240	Дт 46 Кт 40
Вилучення капіталу (наводимо дані про зменшення власного капіталу підприємства внаслідок викупу акцій (часток) власної емісії, перепродажу чи анулювання викуплених акцій (часток))		
Викуп акцій (часток)	4260	Дт 45 Кт 30, 31, 672
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	Дт 40 Кт 45
Інші зміни в капіталі:	4290	Наводимо дані про решту змін у власному капіталі підприємства, що не були включені до зазначених вище статей
Разом змін у капіталі	4295	Сума рядків 4100-4291 за кожною графою
Залишок на кін. року	4300	Сальдо на 31 грудня рахунків: 40, 41, 42, 43, 44, 46, 45

Досліджуваний звіт складається у формі таблиці. В 1 колонці зазначаються статті можливих причин змін власного капіталу, в 2 колонці - код рядка, а в 3-10 колонках перелік видів власного капіталу. Інформація повинна чітко відповідати статтям I розділу пасиву Балансу. В графах 3-10 показники наводяться зі знаком + або (-) для того, щоб охарактеризувати суми збільшення або зменшення сальдо відповідного структурного елемента власного капіталу.

При заповненні Звіту про власний капітал слід пам'ятати, що зміни капіталу можуть виникати внаслідок однієї причини за одним видом капіталу як зменшення, яке записується у дужках, а за другим - як збільшення, яке записується без дужок.

Правильність заповнення Звіту про власний капітал перевіряється за ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Крім того, підприємства, які складають усі форми звітності (з 1 по 6), у Примітках до фінансової звітності заносять інформацію про: розподіл часток статутного капіталу між власниками; права, привілеї або обмеження щодо цих часток; зміни у складі часток власників у статутному капіталі. Вихідні машинограми з обліку власного капіталу представлено у додатку К.

2.3. Податкові аспекти обліку власного капіталу

За даними з податкових реєстрів України організація ПСП «ХХХ», Перебуває на обліку в органах доходів та зборів, зафіксовано що по реєстру «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера». Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ. Перебуває на обліку в органах доходів та зборів. ПСП «ХХХ» веде облік у системі оподаткування згідно чинного податкового законодавства, основою якого є Податковий кодекс України.

ПСП «ХХХ» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності.

Підприємці на 4 групі звільнені від більшої частини обов'язкових виплат до державних фондів, вони сплачують тільки єдиний податок. Сума розраховується не від прибутку підприємця і навіть не від встановленого прожиткового мінімуму. Для розрахунків беруть вартість землі, що перебуває у власності або в оренді у ФОП. Крім того, ставка єдиного податку змінюється залежно від типу та призначення земель.

Якщо дивіденди реінвестують не всі учасники ПАФ, а тільки ті, які висловлять це бажання (інші отримують свої дивіденди), то це призведе до порушення пропорцій часток у статутному капіталі. В такому випадку після прийняття рішення про реінвестицію дивідендів необхідно внести відповідні зміни

до статуту товариства та зареєструвати їх у держреєстратора в загальному порядку, передбаченому Законом № 755. Приклад. Розмір статутного капіталу ПАФ (платника податку на прибуток) – 1 000000 грн. ПАФ має двох власників, частки яких у СК становлять: юридичні особи – 75 %, або 750 000 грн (1 000000 грн x 75 %); фізичні особи – 25 %, або 250 000 грн (1 000 000 грн x 25 %). Загальними зборами учасників 11.04.23 р. прийнято рішення направити частину нерозподіленого прибутку за 2022 рік у сумі 300 000 грн на виплату дивідендів учасникам: юридичній особі – 225 000 грн (300 000 грн x 75 %); фізичній особі – 75 000 грн (300000 грн x 25 %) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Збільшення статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів (облік у емітента)

Зміст операції	Первинні документи	Дт	Кт	Сума
Прийнято рішення про виплату дивідендів	Протокол загальних зборів учасників	441	443	300 000
Нараховано дивіденди:	Протокол загальних зборів учасників, відомість нарахування дивідендів			
– юридичні особи		443	671/ЮО	225 000
– фізичні особи		443	671/ФО	75 000
Відображено збільшення СК шляхом реінвестиції дивідендів:	Зареєстровані зміни в статуті			
– юридичні особи		671/ЮО	40/ЮО	225 000
– фізичні особи		671/ФО	40/ФО	75 000
Нараховано ВЗ на дохід фізичні особи у вигляді дивідендів	Бухгалтерська довідка	671/ФО	642/ВЗ	1 125
Отримано від фізичні особи компенсацію суми ВЗ із дивідендів	Типова форма № КО-1	301	671/ФО	1 125
Сплачено до бюджету ВЗ із доходу фізичні особи у вигляді дивідендів	Зареєстровані зміни в статуті, виписка банку	641/ ПДФО, 642/ВЗ	311	1 125

Обидва учасники вирішили дивіденди, що підлягають виплаті, у повній сумі направити на збільшення розміру статутного капіталу. Частки учасників при цьому змінюються.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Аналіз фінансового стану будь-якого підприємства являє собою аналіз даних його фінансової звітності. Використання таких даних ставить фінансову звітність у роль головного інформаційного джерела для прийняття рішень по функціонування підприємства.

Зміст фінансового аналізу можна ототожнити з цілеспрямованою діяльністю ПСП «XXX», що складається в розпізнаванні необхідних показників і алгоритмів. Результати аналізу дозволяють дати характеристику фактам господарської діяльності ПСП «XXX» (минулим та прогнозованим), а також систематизувати варіанти можливих дій.

Фінансовий аналіз, як і будь який інший регулюється системою принципів:

- конкретність - ґрунтування на реальних даних, тоді як результат аналізу характеризується конкретними і кількісними показниками;
- комплексність - всебічне вивчення економічних явищ або процесів для їх об'єктивної оцінки;
- системність – вивчення економічних явищ у взаємозв'язку один з одним;
- регулярність – проведення аналіз постійно через заздалегідь певні проміжки часу;
- об'єктивність - вивчення економічних явищ критично і безперервно, формуючи обґрунтовані висновки;
- дієвість – формування результатів аналізу, які придатні для використання в практичних цілях;
- співставлення – порівнянність даних і результатів один з одним;
- науковість – аналіз здійснюється з використанням науково обґрунтованих методів і процедур.

Отже, аналіз фінансового стану являє собою, перш за все, аналіз даних

фінансової звітності, тому для характеристики фінансово-економічної діяльності ПСП «ХХХ» використавши дані фінансової звітності – м-1, м-2 - за 2020 – 2022 рр.

Важливим напрямом загального оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання є аналіз його майнового стану за інформацією його бухгалтерського балансу.

Аналіз майна ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумк у	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	16530,1	100	44363	100	67101,3	100	+50571,2	У 4,1 р.
1. Необоротні активи	4800,9	29,0	3541,6	8,0	2740,3	4,1	-2060,6	-42,9
1.1. Основні засоби	4742,6	28,7	2958,6	6,7	2157,3	3,2	-2585,3	-54,5
2. Оборотні активи	11729,2	71,0	40821,4	92,0	64361	95,9	+52631,8	У 5,5 р.
2.1. Запаси	595,5	3,6	24108,1	54,3	31973	47,6	+31377,5	У 53,7 р.
2.1.1. Готова продукція	595,5	3,6	24108,1	54,3	31973	47,6	+31377,5	У 53,7 р.
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	3097,7	18,7	2187,7	4,9	892,3	1,3	-2205,4	-71,2
2.3. Грошові кошти	39,3	0,2	117,6	0,3	13522,4	20,2	+13483,1	У 344,1 р.
2.4. Витрати майбутніх періодів	7996,7	48,4	14408	32,5	17973,3	26,8	+9976,6	У 2,2 р.

Оцінка майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна ПСП «ХХХ» порівняно з 2020 роком зросла на 50 млн. 571,2 тис. грн або у 4,1 рази. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, зменшилась на 2 млн. 60,6 тис. грн, або на 42,9 %.

Вартість оборотних активів ПСП «ХХХ» збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 52 млн. 631,8 тис. грн, або у 5,5 рази. Зростання спостерігається у вартості запасів на 31 млн. 377,5 тис. грн, або у 53,7 рази, які представлені

виробничими запасами та готовою продукцією та товарами.

Зниження відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 2 млн. 205,4 тис. грн, або на 71,2 %.

Зростання спостерігається по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 13 млн. 483,1 тис. грн. Також зросла вартість витрат майбутніх періодів на 9 млн. 076,6 тис. грн, або у 2,2 рази.

У структурі майна ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. переважає питома вага оборотних активів – 71 %, 92 % та 95,9 %.

За допомогою аналітичних таблиць проаналізуємо динаміку, структуру дебіторської заборгованості ПСП «ХХХ» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	288,5	9,3	291	13,3	572,3	64,1	+283,8	+98,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	2809,2	90,7	1896,7	86,7	320	35,9	-2489,2	-88,6
Всього	3097,7	100	2187,7	100	892,3	100	-2205,4	-71,2

Аналіз табл. 3.2 показав, що сума дебіторської заборгованості ПСП «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 2 млн. 205,4 тис. грн або на 71,2 %, за рахунок суми іншої поточної дебіторської заборгованості, яка знизилась на 2 млн. 489,2 тис. грн, або на 88,6 %.

Збільшення спостерігається по заборгованості за продукцію ПСП «ХХХ» на 283,8 тис. грн, або на 98,4 %.

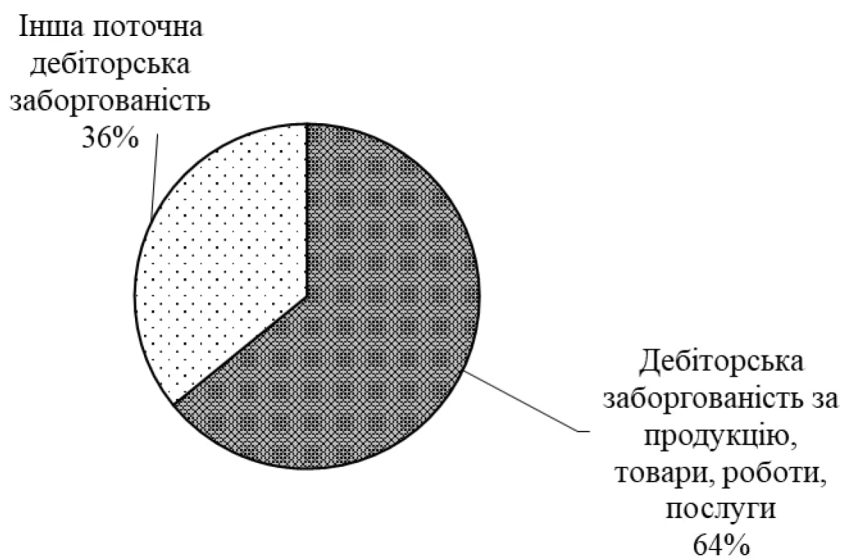

Рис. 3.1. Структура дебіторської заборгованості ПСП «XXX»
станом на кінець 2022 р., %

У структурі дебіторської заборгованості ПСП «XXX» за 2022 рік переважає частка заборгованості за продукцію – 64,1 %. У 2020 – 2021 рр. переважає частка іншої дебіторської заборгованості – 90,7 % та 86,7 %. За даними табл. 3.3 проведемо комплексну аналітичну оцінку стану дебіторської заборгованості ПСП «XXX». В результаті можна сформулювати висновки про стан показників, що характеризують дебіторську заборгованість ПСП «XXX» наступні:

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості збільшився з 11,832 у 2020 році до 14,665 у 2022 році, відповідно тривалість одного обороту заборгованості дебіторів зменшилась на 6 днів, або на 19,3 %, що свідчить про прискорення оборотності дебіторської заборгованості;

- питома вага дебіторської заборгованості в майні зменшилась на 12,5 пункти, що пов'язано із зростанням середньорічної вартості майна (у 3,2 рази) порівняно з зниженням суми середньорічної поточної дебіторської заборгованості (на 41,3 %);

- питома вага дебіторської заборгованості у оборотних активах зменшилась на 21 пункти;

- кредиторська заборгованість протягом 2021 – 2022 рр. перевищує

дебіторську, про що свідчить відношення дебіторської заборгованості до кредиторської відповідно на 0,841 та 0,068 пункти;

– показник, який характеризує відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зменшився на 1,6 %, що пояснюється як зниженням чистого доходу (виручки) від реалізації, так і середньорічної суми дебіторської заборгованості.

Таблиця 3.3

Комплексна аналітична оцінка стану дебіторської заборгованості

ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне,%
Вихідні дані					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	31057,6	7539	22584	-8473,6	-27,3
2. Середньорічна величина дебіторської заборгованості, тис. грн	2624,95	2642,7	1540	-1085,0	-41,3
3. Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості, тис. грн	2624,95	2642,7	1540	-1085,0	-41,3
4. Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості, тис. грн	1356,9	3143,9	22684,2	+21327,3	У 16,2 р.
5. Середньорічна вартість майна (капіталу), тис. грн	17215,6	30446,55	55732,15	+38516,6	У 3,2 р.
6. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	10955,1	26275,3	52591,2	+41636,1	У 4,8 р.
Показники оцінки стану дебіторської заборгованості					
7. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	11,832	2,853	14,665	+2,8	x
8. Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	30	126	25	-6	-19,3
9. Питома вага дебіторської заборгованості в майні, %	15,2	8,7	2,8	-12,5	x
10. Питома вага поточної дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	24,0	10,1	2,9	-21,0	x
11. Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	1,935	0,841	0,068	-1,9	x
12. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації, %	8,5	35,1	6,8	-1,6	x

Динаміка та структура джерел формування капіталу ПСП «ХХХ» відображено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	16530,1	100,0	44363	100,0	67101,3	100	+50571,2	У 4,1 р.
1. Власний капітал	15673,5	94,8	18055,7	40,7	17907,1	26,7	+2233,6	+14,3
1.1. Зареєстровани й капітал	10	0,1	10	0,0	10	0,0	х	х
1.2. Нерозпо- ділений прибуток	14307,8	86,6	16690	37,6	16541,4	24,7	+2233,6	+15,6
2. Зобов'язання і забезпечення	856,6	5,2	26307,3	59,3	49194,2	73,3	+48337,6	У 57,4 р.
2.1. Поточні зобов'язання	856,6	5,2	26307,3	59,3	49194,2	73,3	+48337,6	У 57,4 р.
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	56,6	0,№	6231,2	14,0	39137,2	58,3	+39080,6	У 691,5 р.

Аналіз даних табл. 3.4 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 50 млн. 571,2 тис. грн або у 4,1 рази. Сума власного капіталу підприємства зросла на 2 млн. 233,6 тис. грн або на 14,3 %, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку. Сума зобов'язань та забезпечень ПСП «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 48 млн. 337,6 тис. грн, або у 57,4 рази за рахунок суми поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

У структурі пасивів ПСП «ХХХ» протягом 2021 – 2022 рр. переважає питома вага зобов'язань і забезпечень підприємства – 59,3 % та 73,3 %. У 2020 році – питома вага власного капіталу – 94,8 %.

Використавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань ПСП «ХХХ» у табл. 3.5. та рис. 3.2.

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	56,6	100	6231,2	100	39137,2	100	+39080,6	У 691,5 р.
товари, роботи, послуги	1,1	1,9	6137	98,5	38996	99,6	+38994,9	У 35450,1 р.
розрахунками зі страхування	12,3	21,7	18,7	0,3	22,1	0,1	+9,8	+79,7
розрахунками з оплати праці	43,2	76,3	75,5	1,2	119,1	0,3	+75,9	У 2,8 р.
Всього:	56,6	100,0	6231,2	100,0	39137,2	100,0	+39080,6	У 691,5 р.

У 2022 р. порівняно з 2020 р. сума поточних зобов'язань ПСП «XXX» зросла на 39 млн. 80,6 тис. грн або у 691,5 рази.

Рис. 3.2. Динаміка кредиторської заборгованості ПСП «XXX»
за 2020 – 2022 рр., тис. грн

У складі поточних зобов'язань ПСП «XXX» зростання відмічено по таких складових: за товари, роботи, послуги на 38 млн. 994,9 тис. грн, за розрахунками за

страхуванням на 9,8 тис. грн, або на 79,7 % та за розрахунками з оплати праці на 75,9 тис. грн, або у 2,8 рази.

Аналізуючи структуру поточної заборгованості ПСП «ХХХ», можна зробити висновок, що протягом 2021 - 2022 рр. переважає частка заборгованості за товари, роботи та послуги – 98,5 % та 99,6 %. У 2020 році. переважає частка за розрахунками з оплати праці – 76,3 %.

При розрахунках з постачальниками та підрядниками ПСП «ХХХ», які поставляють матеріальні цінності, включаючи виробничі запаси, обладнання, інші активи, надають послуги, виконують роботи виникає поточна кредиторська заборгованість, яка, при правильному використанні, може стати важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості ПСП «ХХХ» представлено у табл. 3.6.

Показники комплексного оцінювання поточної кредиторської заборгованості мають як позитивну, та і ознаки негативної динаміки.

Таблиця 3.6

**Комплексна оцінка кредиторської заборгованості
ПСП «ХХХ» за 2020 – 2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Вихідна інформація, тис. грн					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	31057,6	7539	22584	-8473,6	-27,3
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	24922,7	5156,8	23330,8	-1591,9	-6,4
3. Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	1356,9	3143,9	22684,2	+21327,3	У 16,7 р.
4. Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	2624,9	2642,7	1540	-1084,9	-41,3
5. Середньорічна вартість майна (капіталу)	17215,6	30446,6	55732,2	+38516,6	У 3,2 р.
6. Середньорічна величина зобов'язань та забезпечень	3985,1	13582	37750,8	+33765,7	У 9,5 р.
7. Середньорічна величина поточних зобов'язань	3985,1	13582	37750,8	+33765,7	У 9,5 р.

1	2	3	4	5	6
8. Середньорічна вартість оборотних активів	10955,1	26275,3	52591,2	+41636,1	У 4,8 р.
Показники комплексної оцінки кредиторської заборгованості					
9. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	18,367	1,640	1,029	-17,338	х
10. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	20	220	350	+330	У 17,5 р.
11. Частка кредиторської заборгованості у капіталі, %	7,9	10,3	40,7	+32,8	х
12. Частка поточної кредиторської заборгованості у зобов'язаннях та забезпеченнях, %	34	23,1	60,1	+26,1	х
13. Частка поточної кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	34	23,1	60,1	+26,1	х
14. Відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	12,4	12,0	43,1	+30,7	х
15. Припадає поточної кредиторської заборгованості на 1 грн поточної дебіторської заборгованості, грн.	0,52	1,19	14,7	+14,18	Х
16. Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції), %	4,4	41,7	100,4	+96	х

Зокрема:

- коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості ПСП «ХХХ» зменшився з 0,18,367 у 2020 році до 1,029 у 2022 (на 17,388 пункти), а тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості зростає на 330 днів, або у 17,5 раз. Така динаміка пояснюється випереджаючим збільшенням зростанням середньорічної величини поточної кредиторської заборгованості (у 16,7 рази) порівняно зі зниженням собівартості реалізації ПСП «ХХХ» – на 6,4 %;

- частка поточної кредиторської заборгованості в капіталі ПСП «ХХХ» збільшилася з 7,9 % до 40,7 %, у зобов'язаннях і забезпеченнях ПСП «ХХХ» – на 26,1 % зростає;

- показник який характеризує відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів ПСП «ХХХ», збільшився з 12,4 % до 41,3 %, що є ознакою покращення стану розрахунків з кредиторами.

Ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на сьогоднішній день є однією з актуальних та першочергових завдань для вітчизняних підприємств.

Логічним продовженням аналізу стану розрахунків ПСП «XXX» є узагальнення та порівняння результатів проведеного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей. Необхідного такого порівняння впливає із двостороннього відображення розрахунків підприємства, що досліджуються, у фінансовій звітності, - з одного боку, дебіторській та, з другого боку, кредиторській заборгованості.

Для порівняльного аналізу розглянемо дані табл. 3.7 та графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр. (рис. 3.3).

Отже, у 2020 році аналіз заборгованостей ПСП «XXX» показав, що дебіторська перевищувала кредиторську на 3 млн 41,1 тис. грн за рахунок іншої поточної дебіторської заборгованості (на 2 млн 809,2 тис. грн) та товарної дебіторської заборгованості (на 287,4 тис. грн). У наступних 2021 - 2022 рр. домінуючою є кредиторська заборгованість відповідно на 4 млн 43,5 тис. грн та 38 млн 244,9 тис. грн.

Таблиця 3.7

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн. (станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1	2	3	4	5
2020 р.				
За товари, роботи та послуги	288,5	1,1	287,4	
Зі страхування		12,3		12,3
З оплати праці		43,2		43,2
Інша заборгованість	2809,2		2809,2	
Всього	3097,7	56,6	3096,6	55,5
2021 р.				
За товари, роботи та послуги	291	6137		5846
Зі страхування		18,7		18,7
З оплати праці		75,5		75,5
Інша заборгованість	1896,7		1896,7	
Всього	2187,7	6231,2	1896,7	5940,2

1	2	3	4	5
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	572,3	38996		38423,7
Зі страхування		22,1		22,1
З оплати праці		119,1		119,1
Інша заборгованість	320		320	
Всього	892,3	39137,2	320	38564,9

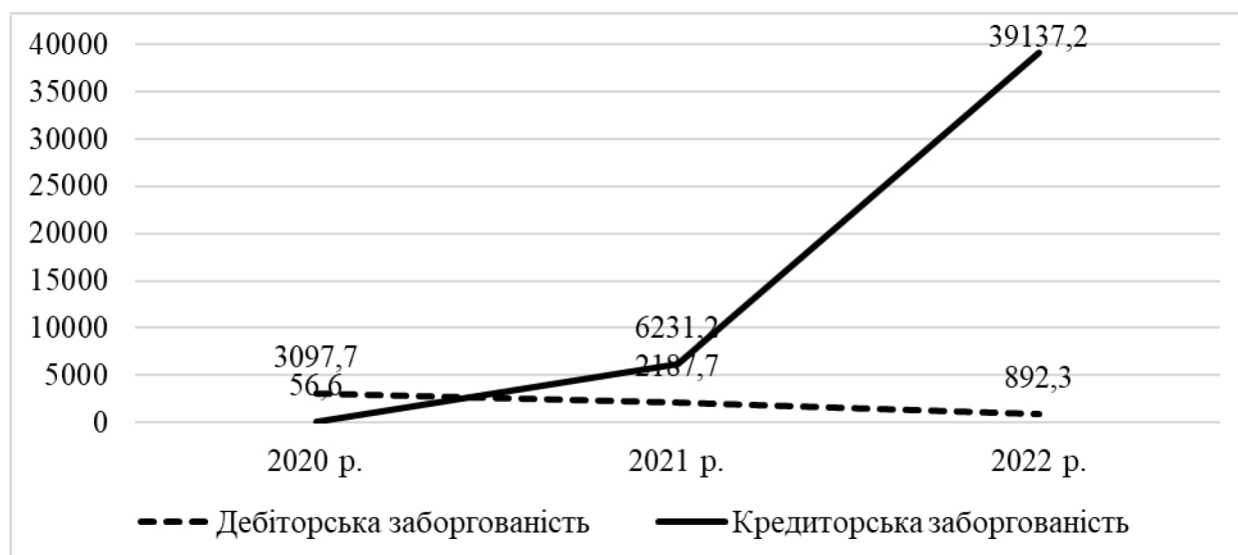

Рис. 3.3. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Дебіторська та кредиторська заборгованість виступають важливим джерелом формування фінансів на підприємстві, а також впливають на діяльність кожної підпорядкованої структури за способами розрахунків та платежів.

Станом на 2022 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище нормативного на 0,075 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства мало змогу погасити поточні зобов'язання (якщо на кінець 2020 року на 1 грн поточних зобов'язань припадало 0,05 грн грошових коштів, то у 2022 році – 0,28 грн).

Використаємо дані табл. 3.8 для оцінки платоспроможності ПСП «XXX» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності. Проміжний коефіцієнт покриття є нижче нормативного у 2022 році на 0,407 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2022 року 0,29 грн грошових коштів та дебіторської

заборгованості (при нормативі $\geq 0,7$).

Таблиця 3.8

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$>0,2$	0,046	0,004	0,275	+0,229
Проміжний коефіцієнт покриття	$>0,7$	3,662	0,088	0,293	-3,369
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	13,693	1,552	1,308	-12,384
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,046	0,004	0,275	+0,229
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	13,693	1,552	1,308	-12,384

Загальний коефіцієнт покриття є нижче нормативного станом на кінець 2022 року - на 1 грн поточних зобов'язань у 2022 р. припадає 1,3 грн оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

Отже, за станом на 2022 рік фінансовий стан ПСП «XXX» можна оцінити як незадовільний, що можна пояснити високим показником кредиторської заборгованості. Її зростання призвело до зниження коефіцієнтів автономії та платоспроможності.

3.2. Оцінювання фінансової стійкості підприємства за системою відносних показників та аналіз типу фінансової стійкості підприємства

Основне завдання аналізу фінансової стійкості - визначення спроможності підприємств протистояти негативній дії зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних факторів, що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства.

В сучасних умовах велика кількість підприємств не має можливості продовжувати свою діяльність і стрімко банкрутує. Руйнування інфраструктури, зупинка виробництва та реалізації продукції і послуг через активні бойові дії або окупацію, брак сировини та переведення економіки до воєнної моделі – усе це та інші негативні фактори вже є в українській економіці тут та зараз.

З огляду на це все більшого значення набуває потреба оцінювання фінансової стійкості - як критерія надійності, що дає можливість зовнішнім суб'єктам аналізу визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу.

На першому етапі оцінки фінансової стійкості підприємств України ми здійснили аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості суб'єктів господарювання за 2018 – 2021 рр.

На рис. 3.4 зображено динаміку власних обігових коштів підприємств України.

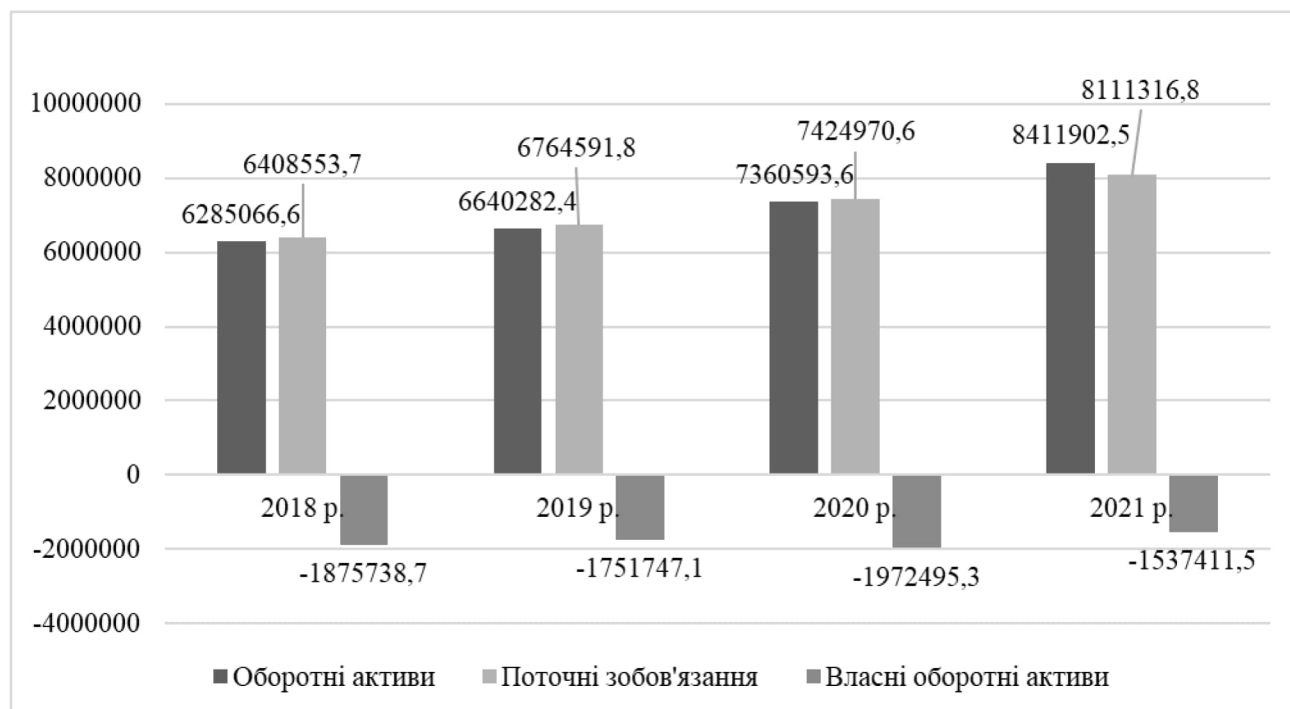

Рис. 3.4. Динаміка власних обігових коштів підприємств України за 2018 – 2021 рр.

Аналізуючи дані рис. 3.4, слід відзначити, що починаючи з 2018 р. спостерігається негативне значення власного оборотного капіталу. На зменшення наявності власних оборотних коштів підприємств вплинуло зростання суми

поточних зобов'язань підприємства швидшими темпами, ніж збільшення оборотних активів. Такий стан є негативним для діяльності підприємств та сприяє зниженню їхньої фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості ґрунтується головним чином на відносних показниках – фінансово-економічних коефіцієнтах, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу (звіту про фінансовий стан). Коефіцієнт фінансової автономії (рис. 3.5) характеризує частку власного капіталу в загальній вартості авансованого капіталу. Вважається, що нормативне його значення $\geq 0,5$ (або $\geq 50\%$). Чим вище значення коефіцієнта фінансової автономії, тим більш фінансово стійким і незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство.

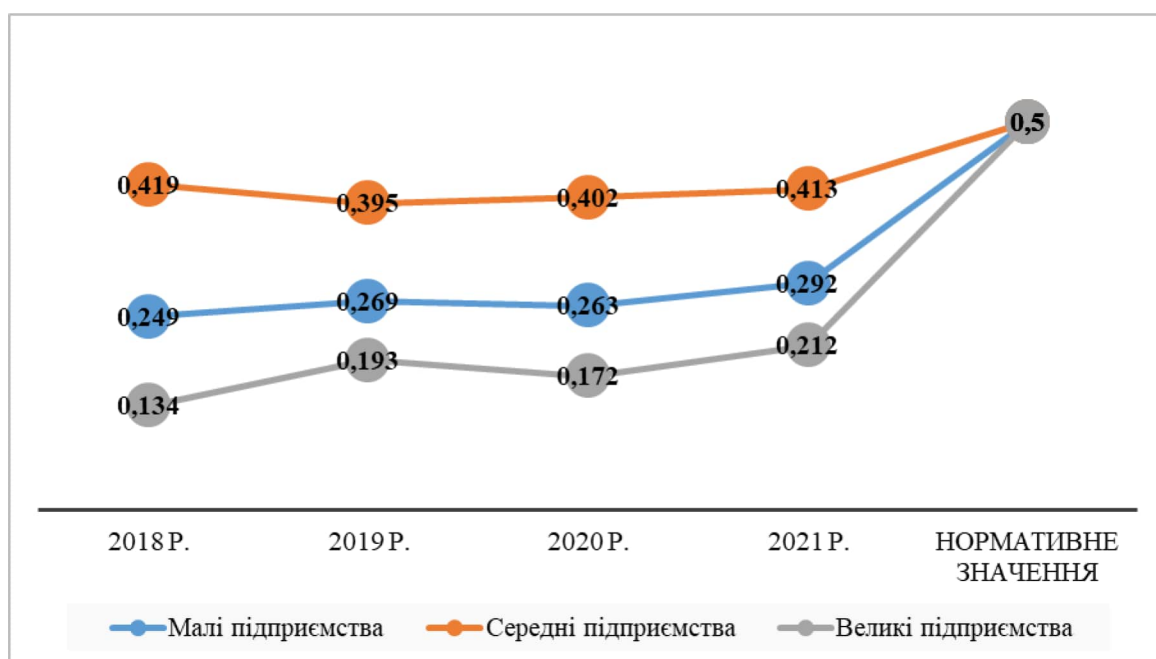

Рис. 3.5. Динаміка коефіцієнта автономії підприємств України за 2018 – 2021 рр.

Коефіцієнт фінансового ризику (рис. 3.5) визначається відношенням позикового капіталу до власного капіталу і відповідно характеризує, скільки позикових коштів підприємство залучило на 1 грн власного капіталу. Нормативне значення є меншим 1, а оптимальним вважається такий рівень коефіцієнта фінансового ризику, за якого третина активів підприємства формується за рахунок позикового капіталу.

Отже, за даними рис. 3.4, 3.5 можна зробити висновки, що показники фінансової стійкості підприємств України протягом 2018 – 2021 рр. не відповідають нормативним значенням та мають негативну тенденцію до зменшення.

Коефіцієнти автономії (рис. 3.5) свідчать про значну залежність від позикових коштів. Так, у 2021 р. частка власних ресурсів становила лише 29,2 % у великих підприємствах, 21,2 % у малих підприємствах у загальній сумі фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. У середніх підприємствах порівняно з іншими частка власного капіталу склала у 2021 році 41,3 %, що на 0,06 пункти менше порівняно з 2018 роком.

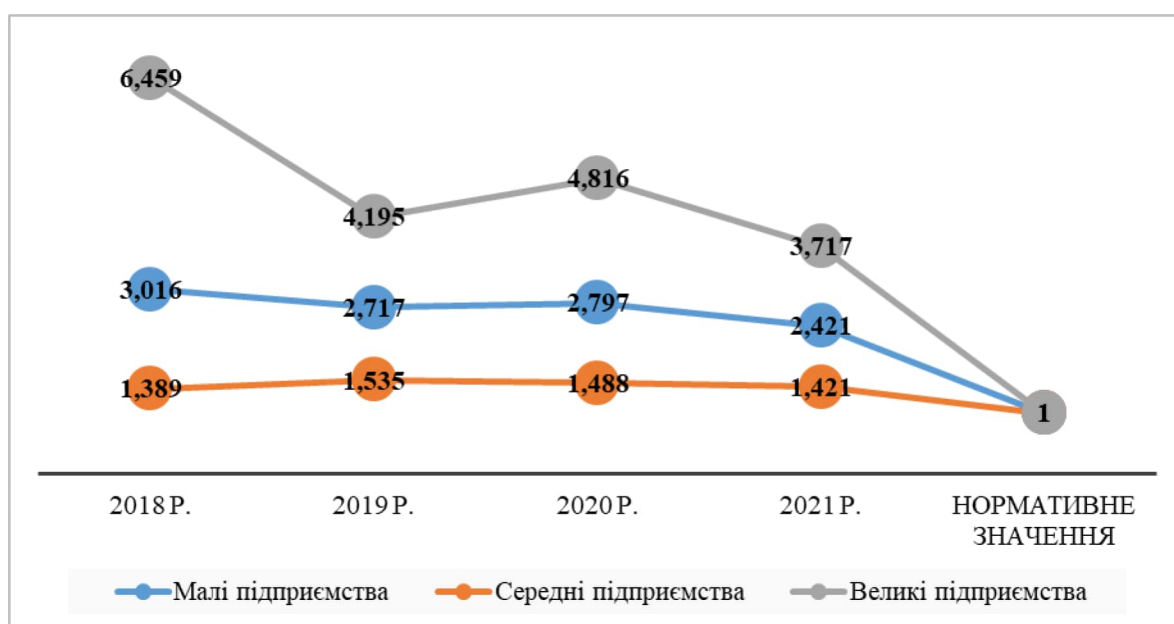

Рис. 3.6. Динаміка коефіцієнта фінансового ризику підприємств України за 2018 – 2021 рр.

За коефіцієнтом фінансового ризику (рис. 3.6) великих підприємства - в 2018 році на 1 грн власного капіталу припадало 2,72 грн позикового капіталу, а в 2021 р. – 2,42 грн. Критична ситуація спостерігається у малих підприємствах: на 1 грн власного капіталу за 2018 – 2021 рр. в середньому припадало 4,80 грн позикового капіталу, в середніх відповідно 2,92 грн.

Оскільки фінансова стійкість передбачає платоспроможність в довгостроковому періоді, то слід при її оцінці приділити увагу визначенню запасу фінансової стійкості, який дасть уявлення про обсяг реалізації, що забезпечить

стабільну і безбиткову діяльність підприємства. Тому, на нашу думку, оцінку фінансової стійкості підприємства слід проводити в динаміці за наступними етапами:

- 1 етап – аналіз абсолютних показників;
- 2 етап – аналіз відносних показників;
- 3 етап – аналіз показників платоспроможності;
- 4 етап – визначення запасу фінансової стійкості.

1. Показники структури джерел формування капіталу - характеризують співвідношення між розділами пасиву балансу: коефіцієнт автономії/концентрації власного капіталу/незалежності); коефіцієнт концентрації залученого (позикового) капіталу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт фінансового ризику/ співвідношення позикових та власних коштів/ фінансування/плече фінансового важеля); коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; коефіцієнти структури залученого капіталу/довгострокових зобов'язань/поточних зобов'язань); коефіцієнт фінансового лівериджу; коефіцієнти страхової стабільності. Проведемо аналіз показників структури джерел формування капіталу, використовуючи дані табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Показники структури джерел формування капіталу
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,948	0,407	0,267	-0,681
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$< 0,5$	0,052	0,593	0,733	+0,681
Коефіцієнт фінансового ризику	< 1	0,055	1,457	2,747	+2,693
Коефіцієнт фінансової стабільності	≥ 1	18,297	0,686	0,364	-17,933

Результати виконаних розрахунків (табл. 3.9) свідчать про незадовільний рівень фінансової стійкості ПСП «XXX» на кінець 2022 р. за показниками структури джерел формування капіталу (рис. 3.7). Так, значення коефіцієнта фінансової

автономії вказує на те, що на кінець 2022 року частка власного капіталу у валюті балансу становить 26,7 %. Це на 73,3 % менше порівняно з 2020 роком.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ПСП «ХХХ» відповідно зріс з 0,052 до 0,733, та все ж свідчить про високий рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів.

Негативними також є показники фінансового ризику та фінансової стабільності. За коефіцієнтом фінансового ризику в 2020 році на 1 грн власного капіталу ПСП «ХХХ» припадало 0,06 коп. позикового капіталу, а в звітному – 2,74 грн. Коефіцієнт фінансової стабільності протягом 2022 року є нижче нормативного – на 0,636 пункти.

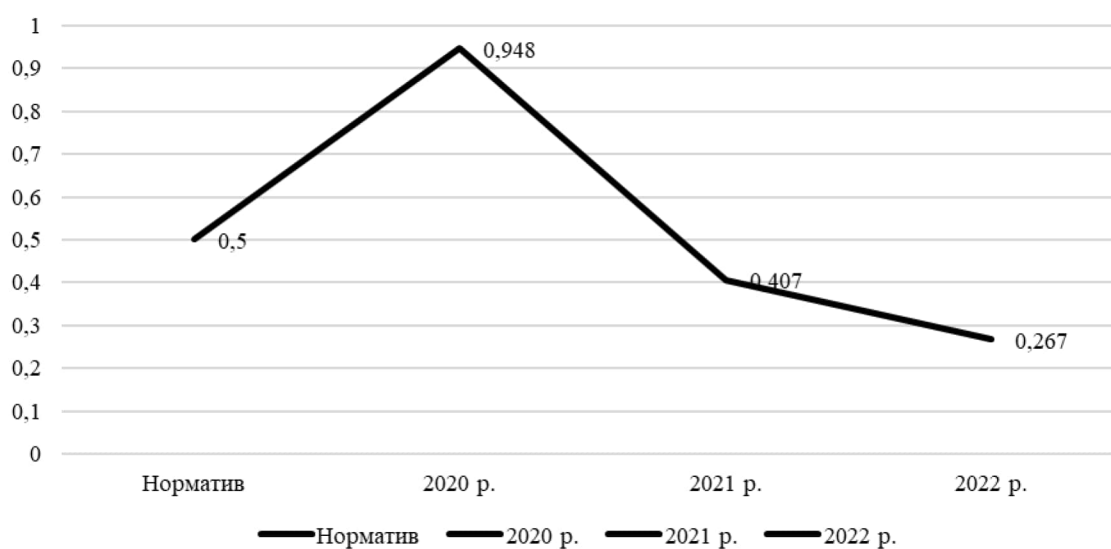

Рис. 3.7. Динаміка коефіцієнту автономії та його нормативне значення ПСП «ХХХ» за 2020 – 2022 р.

В цілому, можна зробити висновок, що показники структури капіталу є нижче нормативного значення та свідчать про те, що ПСП «ХХХ» не є фінансово стійкий фінансовий стан та є залежним від кредиторів.

2. Показники стану оборотних активів - характеризують співвідношення між розділами та статтями активу й пасиву балансу: коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами; коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами; коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів. Проведемо аналіз показників стану оборотних активів,

використовуючи дані табл. 3.10.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ПСП «ХХХ» зріс у 2020 році з 0,694 до 0,847 у 2022 р., та є вище нормативного значення ($> 0,5$). На кінець звітнього року 84,7 % власного капіталу ПСП «ХХХ» було вкладено в оборотні активи.

Про високий рівень забезпеченості ПСП «ХХХ» власними оборотними коштами у 2022 році свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами.

Таблиця 3.10

Показники стану оборотних активів ПСП «ХХХ» за 2020-2022 рр.

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$> 0,5$	0,694	0,804	0,847	+0,153
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	$> 0,1$	0,927	0,356	0,236	-0,691
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	$> 0,5$	18,258	0,602	0,474	-17,784
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшення	0,004	0,008	0,892	+0,888

На кінець 2022 року фактичний рівень першого з них перевищує нормативне значення на 0,136 пункти, а другого відповідає нормативному значенню.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів ПСП «ХХХ» показує, що на кінець 2022 року серед власних оборотних активів грошові кошти становили лише 89,2 %. Позитивною тенденцією є зростання цього показника з 0,004 у 2020 році до 0,892 у 2022 році.

3. Показники стану основного капіталу - характеризують співвідношення між розділами та статтями активу балансу: коефіцієнт виробничого потенціалу; коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні; коефіцієнт нагромадження амортизації (коефіцієнт зносу основних засобів і нематеріальних активів); коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. Проведемо аналіз показників стану основного капіталу, використовуючи дані табл. 3.11.

Коефіцієнт майна виробничого призначення ПСП «ХХХ» зменшився з 0,287 до 0,032 пункти, тому з погляду забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності (основними засобами, запасами) ПСП «ХХХ» має незадовільну фінансову стійкість.

Таблиця 3.11

**Показники стану основного капіталу ПСП «ХХХ»
за 2020 - 2022 рр.**

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Збільшення	0,287	0,067	0,032	-0,255
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшення	0,287	0,067	0,032	-0,255
Коефіцієнт накопичення амортизації	Зменшення	0,741	0,838	0,882	+0,141
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	Збільшення	2,443	11,526	23,487	+21,044

Коефіцієнт нагромадження амортизації зріс з 0,741 до 0,882. Рівень зношеності основних засобів і нематеріальних активів ПСП «ХХХ» є високим і спостерігається погіршення функціонального стану необоротних активів досліджуваного підприємства.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ПСП «ХХХ» підвищило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в 2020 році на 1 грн необоротних активів припадало 2,44 грн оборотних, то в звітному – 23,49 грн.

Отже, за переважною більшістю відносних показників ПСП «ХХХ» є фінансово нестійким із незадовільною динамікою.

У складі абсолютних показників фінансової стійкості зазвичай виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Залежно від рівня забезпеченості запасів джерелами їх формування визначають тип фінансової

стійкості. Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники:

1. Наявність власних коштів (В) — визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$В = ВК - НА, \quad (3.1)$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) — визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$ВД = В + ДЗ, \quad (3.2)$$

3. Наявність загальних коштів (ЗК) — визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК):

$$ЗК = ВД + КК, \quad (3.3)$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування:

1. Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (ФВ):

$$\Phi^В = В - Зп, \quad (3.4)$$

де Зп — запаси.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$\Phi^{ВД} = ВД - Зп, \quad (3.5)$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів (ФЗК):

$$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп, \quad (3.6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник:

$$S = \{S1 (\pm \Phi^В), S2 (\pm \Phi^{ВД}), S3 (\pm \Phi^{ЗК})\}, \quad (3.7)$$

де функція визначається так:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, \text{якщо } \Phi \geq 0 \\ 0, \text{якщо } \Phi < 0 \end{cases} \quad (3.8)$$

Відповідно до значення функції S визначається один із чотирьох типів фінансової стійкості:

- абсолютна - власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати;

- нормальна - припускає фінансування запасів та витрат за рахунок не лише власного капіталу, але й довгострокових зобов'язань, тобто довгострокового капіталу підприємства.

- нестійкий фінансовий стан - запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик;

- кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), підприємство перебуває на межі банкрутства.

Проведемо розрахунки по визначенню типу фінансової стійкості підприємства (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Визначення і аналіз типу фінансової стійкості ПСП «XXX»
за 2020 - 2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. (+;-) до 2020 р.
А	1	2	3	4
Власні оборотні кошти	10873	14514	15167	+4294
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	800	-	-	-800
Запаси	596	24108	31973	+31378
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	10873	14514	15167	+4294
Загальна величина джерел формування запасів	11673	14514	15167	+3494
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	10277	-9594	-16806	-27083
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	10277	-9594	-16806	-27083
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	11077	-9594	-16806	-27883

А	1	2	3	4
Тип фінансової стійкості	Абсолютний стан	Кризовий фінансовий стан		х
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	18,26	0,60	0,47	-17,784
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн	17,26	-0,40	-0,53	-17,78

За рахунок збільшення вартості власних оборотних коштів на 4 млн. 294 тис. грн, зменшення кредитів на 800 тис. грн підприємство має на кінець 2021 – 2022 рр. кризовий фінансовий стан, при цьому відповідно надлишок джерел формування на 1 грн запасів склав - 0,40 грн та - 0,53 грн.

3.3. Розрахунок і факторний аналіз порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості

Фінансово-економічні коефіцієнти та абсолютні показники типу фінансової стійкості визначаються за інформацією бухгалтерського балансу і характеризують фінансову стабільність підприємства з точки зору, насамперед, співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами. Поряд із цим, оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування аграрного підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Серед цих показників чільне місце належить порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості, розрахунок яких проводиться за інформацією форми №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Показник порогу рентабельності визначається за формулою:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД}, \quad (3.9)$$

де: ПР – поріг рентабельності, тис. грн;

ПВ – постійні витрати, тис. грн;

КМД – питома вага (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході.

Розрахунок КМД здійснюється за формулою:

$$КМД = \frac{МД}{ОД} . \quad (3.10)$$

Отже, поріг рентабельності – це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат, тобто беззбитковість операційної діяльності підприємства. Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу в більшості випадків одночасно зростають і операційні витрати, а значить і поріг рентабельності. Тому важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу над темпом приросту порогу рентабельності, в результаті чого відбуватиметься зниження питомої ваги порогу рентабельності в операційному доході. Це означатиме, що більша частка операційного доходу працюватиме не на покриття операційних витрат, а на одержання прибутку від операційної діяльності.

Показник запасу фінансової стійкості визначається за формулою:

$$ЗФС = \frac{ОД - ПР}{ОД} \times 100 , \quad (3.11)$$

де: ЗФС – запас фінансової стійкості, %;

ОД – операційний дохід, тис. грн;

ПР – поріг рентабельності, тис. грн.

Запас фінансової стійкості – це відносний показник, який характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу до того рівня, поки операційна діяльність залишиться беззбитковою. Чим вище значення запасу фінансової стійкості, тим більш фінансово стійким є аграрне підприємство з точки зору забезпечення прибутковості операційної діяльності, тим менший ризик настання збитковості. Запас фінансової стійкості характеризує той рівень захищеності операційної діяльності, який є в підприємства на момент

розрахунку і яким можна скористатися на випадок несприятливих обставин, наприклад, при зменшенні обсягів виробництва або реалізації продукції. У той же час рівень запасу фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів і постачальників від можливої несплати підприємством коштів за рахунками.

Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. представлено у табл. 3.13.

Таблиця 3.13

**Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості
ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.**

Показники	2020 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
			абсолютне	відносне
1. Операційний дохід	31057,6	23074,1	-7983,5	-25,7
2. Операційні витрати, тис. грн	26171,7	23330,8	-2840,9	-10,9
у тому числі				
а) змінні витрати	26171,7	23330,8	-2840,9	-10,9
б) постійні витрати	24922,7	23330,8	-1591,9	-6,4
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	4885,9	-148,6	-5034,5	X
4. Маржинальний дохід, тис. грн	4885,9	-256,7	-5142,6	X
5. Коефіцієнт маржинального доходу у операційному доході	0,157	x	-0,157	X
6. Поріг рентабельності, тис. грн	158743	x	-158743	X
7. Питома вага порогу рентабельності в операційному доході, %	511	x	X	X
8. Зона фінансової стійкості, тис. грн	-127685,4	x	X	X
9. Запас фінансової стійкості, %	-411	x	x	X

Отже, у 2022 році порівняно з 2020 роком при зменшенні операційного доходу на 7 млн. 983,5 тис. грн, або на 25,7 % операційні витрати знизились на 2 млн. 840,9 тис. грн, або на 10,9 %. Як результат, прибуток від операційної діяльності зменшився на 5 млн. 34,5 тис. грн. Серед операційних витрат змінні витрати зменшилися на 2 млн. 840,9 тис. грн, або на 10,9 %, постійні витрати – на 1 млн. 591,9 тис. грн, або на 6,4 %.

Розрахунок та оцінку показників порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості доцільно доповнити аналізом факторів їх формування.

Модель факторного аналізу показника порогу рентабельності:

$$\text{ПР} = \frac{\text{ПВ}}{\text{КМД}} = \frac{\text{ПВ}}{\frac{\text{МД}}{\text{ОД}}} = \frac{\text{ПВ} \times \text{ОД}}{\text{МД}} = \frac{\text{ОД} \times \text{ПВ}}{\text{ОД} - \text{ЗВ}} \quad (3.12)$$

На зміну порогу рентабельності впливає три комплексних факторів: 1) операційний дохід; 2) постійні витрати; 3) змінні витрати.

Для проведення факторного аналізу доцільно скористатися способом ланцюгових підстановок, який передбачає розрахунок умовного значення результативного показника:

1. Показник умовний 1:

$$\text{ПР}_{\text{ум1}} = \frac{\text{ОД}_1 \times \text{ПВ}_0}{\text{ОД}_1 - \text{ЗВ}_0} \quad (3.13)$$

де ОД_1 – операційний дохід звітного року, тис. грн;

ПВ_0 - постійні витрати базового року;

ЗВ_0 – змінні витрати базового року.

$$\text{ПР}_{\text{ум1}} = \frac{23074,1 \times 24922,7}{23074,1 - 26171,7} = \frac{575068872}{-3097,6} = -185649,8$$

2. Показник умовний 2:

$$\text{ПР}_{\text{ум2}} = \frac{\text{ОД}_1 \times \text{ПВ}_1}{\text{ОД}_1 - \text{ЗВ}_0} \quad (3.14)$$

де ОД_1 – операційний дохід звітного року, тис. грн;

ПВ_1 - постійні витрати звітного року;

ЗВ_0 – змінні витрати базового року.

$$\text{ПР}_{\text{ум2}} = \frac{23074,1 \times 23330,8}{23074,1 - 26171,7} = \frac{538337212}{-3097,6} = -173791,7$$

Тоді, загальна зміна (+,-) порогу рентабельності в звітному періоді порівняно з базисним періодом:

$$\Delta \text{ПР} = \text{ПР}_1 - \text{ПР}_0 \quad (3.15)$$

$$\Delta \text{ПР} = 0 - 158743 = -158743$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\Delta \text{ПР}_{\text{од}} = \text{ПР}_{\text{ум1}} - \text{ПР}_0 \quad (3.16)$$

$$\Delta \text{ПР}_{\text{од}} = -185649,8 + 158743 = -26906,8$$

2) постійних витрат:

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} = \text{ПР}_{\text{ум2}} - \text{ПР}_{\text{ум1}} \quad (3.17)$$

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} = -173791,7 + 185649,8 = +11858,1$$

3) змінних витрат:

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = \text{ПР}_1 - \text{ПР}_{\text{ум2}}. \quad (3.18)$$

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = 0 + 173791,7 = +173791,7$$

Перевірка розрахунків:

$$\Delta \text{ПР} = \Delta \text{ПР}_{\text{ОД}} + \Delta \text{ПР}_{\text{ПВ}} + \Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}}$$

$$\Delta \text{ПР} = -26906,8 + 11858,1 + 173791,7 = 158743$$

Отже, показник порогу рентабельності ПСП «ХХХ» зменшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 158 млн. 743 тис. грн, в тому числі за рахунок:

а) внаслідок зниження суми операційного доходу на 7 млн. 983,5 тис. грн, або на 25,7 %, сума порогу рентабельності зменшилась на 26 млн. 906,8 тис. грн;

б) за рахунок зменшення суми постійних витрат на 1 млн. 591,9 тис. грн поріг рентабельності зріс на 11 млн. 858,1 тис. грн;

в) за рахунок зменшення суми змінних витрат на 2 млн. 840,9 тис. грн, сума порогу рентабельності зросла на 173 млн. 791,7 тис. грн.

Подібна методична схема використовується й у факторному аналізі запасу фінансової стійкості Модель факторного аналізу показника порогу рентабельності:

$$\text{ЗФС} = \frac{\text{ОД} - \text{ПР}}{\text{ОД}} \times 100 = \frac{\text{ОД} - \frac{\text{ОД} \times \text{ПВ}}{\text{ОД} - \text{ЗВ}}}{\text{ОД}} \times 100 = 1 - \frac{\text{ПВ}}{\text{ОД} - \text{ЗВ}} \times 100 = \frac{\text{ОД} - \text{ПВ} - \text{ЗВ}}{\text{ОД} - \text{ЗВ}} \times 100 \quad (3.19)$$

На зміну запасу фінансової стійкості впливає три комплексних факторів:

- 1) операційний дохід;
- 2) постійні витрати;
- 3) змінні витрати.

Для проведення факторного аналізу доцільно скористатися способом ланцюгових підстановок, який передбачає розрахунок умовного значення результативного показника:

1. Показник умовний 1:

$$ЗФС_{ум1} = \frac{ОД_1 - ПВ_0 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \times 100 \quad (3.20)$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн;

$ПВ_0$ - постійні витрати базового року;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року.

$$ЗФС_{ум1} = \frac{23074,1 - 24922,7 - 26171,7}{23074,1 - 26171,7} \times 100 = \frac{28020,3}{-3097,6} \times 100 = -904,6$$

2. Показник умовний 2:

$$ЗФС_{ум2} = \frac{ОД_1 - ПВ_1 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0} \times 100 \quad (3.21)$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн;

$ПВ_1$ - постійні витрати звітного року;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року.

$$ЗФС_{ум2} = \frac{23074,1 - 23330,8 - 26171,7}{23074,1 - 26171,7} \times 100 = \frac{-26428,4}{-3097,6} \times 100 = 853,2$$

Тоді, загальна зміна (+,-) запасу фінансової стійкості в звітному періоді порівняно з базисним періодом:

$$\Delta ЗФС = ЗФС_1 - ЗФС_0 \quad (3.22)$$

$$\Delta ЗФС = 0 + 411 = +411$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\Delta ЗФС_{од} = ЗФС_{ум1} - ЗФС_0 \quad (3.23)$$

$$\Delta ЗФС_{од} = -904,6 + 411 = -493,6$$

2) постійних витрат:

$$\Delta ЗФС_{пв} = ЗФС_{ум2} - ЗФС_{ум1} \quad (3.24)$$

$$\Delta ЗФС_{пв} = 853,2 + 904,6 = 1757,8$$

3) змінних витрат:

$$\Delta ЗФС_{зв} = ЗФС_1 - ЗФС_{ум2} \quad (3.25)$$

$$\Delta ЗФС_{зв} = 0 - 853,2 = -853,2$$

Перевірка розрахунків:

$$\Delta ЗФС = \Delta ЗФС_{од} + \Delta ЗФС_{пв} + \Delta ЗФС_{зв} \quad (3.26)$$

$$\Delta \text{ПР} = -493,6 + 1757,8 - 853,2 = +411$$

Отже, показник запасу фінансової стійкості ПСП «ХХХ» збільшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 411 пункти, в тому числі за рахунок:

а) внаслідок зменшення суми операційного доходу на 7 млн. 983,5 тис. грн, або на 25,7 %, запас фінансової стійкості знизилася на 493,6 пункти;

б) зменшення суми постійних витрат на 1 млн. 591,9 тис. грн, запас фінансової стійкості збільшився на 1757,8 пункти;

в) за рахунок зниження суми змінних витрат на 2 млн. 840,9 тис. грн, сума запасу фінансової стійкості знизилася на 853,2 пункти.

Отже, на фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які за рівнем виникнення поділяються на зовнішні (вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання - податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо) і внутрішні (стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом і ін.).

Формування фінансового механізму стійкого розвитку підприємства має ґрунтуватися на такому:

1. Забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів у майбутньому періоді;
2. Оптимізація грошового обігу;
3. Забезпечення максимізації фінансових результатів діяльності підприємства;
4. Забезпечення мінімізації рівня фінансового ризику.

Поряд з запропонованим механізмом розвитку підприємства важливо зорієнтуватися на ефективне управління власним капіталом, що можливо досягти за рахунок зниження позичкового капіталу. Так як, проведені розрахунки засвідчили, що найбільшу питому вагу в позичковому капіталі мають поточні зобов'язання за товари, роботи, послуги, необхідно розробити додатково механізм зниження поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Звичайно, бажано розробити комплексний механізм управління дебіторської та кредиторської заборгованості. Проте, на нашу думку, для забезпечення зниження сум поточних

зобов'язань за товари, роботи, послуги, в першу чергу необхідно запровадити ліміти сум заборгованостей. При цьому встановлюються дати погашення заборгованості та кожній партії відповідної продукції. Разом з тим, важливо додатково розробити механізм оцінки кредитоспроможності клієнтів, що дасть змогу уникнути небажаної співпраці з потенційно неплатоспроможними підприємствами.

Для нових клієнтів/замовників продукції, товарів, послуг варто також запровадити оціночні параметри, до яких можна віднести: рівень платіжної дисципліни; відношення частки товарообороту в частці дебіторської заборгованості; динаміка росту продажів; стратегічна важливість клієнта для підприємства.

В частині поточних розрахунків можна запровадити практику «Нагадування про оплату», де вказувати наступні дані: номер та дату договору по поставці; порядок та строки оплати; механізм застосування санкцій за несвоєчасну оплату.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

Особливістю власного капіталу є його багатофункціональність та реальний вплив на фінансову стійкість підприємства. Ефективність господарської діяльності підприємства залежить від якісного управління власним капіталом, що проводиться в сучасних умовах за рахунок здійснення всебічного аналізу його динаміки та структури.

ПСП «XXX» діє у відповідності до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України, а також Статуту, який є його єдиним установчим документом.

Відомості про розмір і порядок утворення зареєстрованого (пайового) капіталу ПСП «XXX» зазначені в засновницьких документах.

Первинні документи, які застосовуються для відображення операцій, пов'язаних зі змінами у зареєстрованому капіталі акціонерного товариства можна поділити на дві групи – первинні документи для обліку операцій, пов'язаних з операціями, які призводять до одночасних змін капіталу та активів підприємства та первинні документи для обліку операцій, які призводять до змін у капіталі підприємства та за розрахунками з учасниками (акціонерами).

Облік власного капіталу в сільськогосподарських підприємствах має свої особливості, що визначені специфікою діяльності таких господарських суб'єктів.

Для відображення інформації про зареєстрований капітал підприємства передбачено рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», субрахунок 401 «Статутний капітал». За кредитом рахунку 401 «Статутний капітал» відображають збільшення зареєстрований розмір статутного капіталу та його збільшення, за дебетом – зменшення (вилучення) статутного капіталу у вигляді покриття збитків за рахунок статутного капіталу за рішенням власників, виділення частки акціонерам при їх виході, розподіл майна при ліквідації товариства.

Інформація про стан власного зареєстрованого капіталу на початок і кінець

звітнього періоду відображається, перш за все, у I розділі пасиву Балансу. Так по статті 1400 відображається розмір зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства на початок і кінець звітнього періоду за даними сальдо по рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Сума, наведена по цій статті повинна відповідати сумі статутного капіталу товариства, зазначеній у його Статуті.

Функція діагностики фінансового стану ПСП «XXX» полягала в проведенні порівняльного аналізу фактичних показників з їх нормативним значенням. Аналіз діяльності підприємства дав підстави зробити висновок про фінансово нестійкий фінансовий стан та залежність від кредиторів. Показники ліквідності показали, що використавши наявні оборотні активи, підприємство немає можливість погасити поточні зобов'язання.

У структурі капіталу поточна кредиторська заборгованість становить значну частку, зокрема за 2021 – 2022 рр. – 59,3 %, 73,3 %, у зобов'язаннях та забезпеченнях частка склала 100 %. Крім того, сума поточних зобов'язань зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком у 691,5 раз. Станом на кінець 2022 року переважає кредиторська заборгованість над дебіторською; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості свідчить про значне уповільнення її оборотності. Аналіз дебіторської заборгованості, навпаки, показав прискорення її оборотності на 6 днів, або на 19,3 %.

Дослідження проведених розрахунків у частині показників фінансової стійкості показав, що ПСП «XXX» за більшістю відносних показників має нестійкий фінансовий стан та високий рівень залежності від кредиторів, з негативною динамікою. За результатами проведених розрахунків із визначення типу фінансової стійкості підприємства, можна зробити висновок, що протягом 2021 - 2022 рр. ПСП «XXX» мало кризовий тип фінансової стійкості.

У цілому для покращення стану обліку зареєстрованого (пайового) капіталу пропонуємо:

1. Посилити контроль за змінами щодо оподаткування господарських операцій, зокрема щодо оподаткування внесків до пайового капіталу та обліку незареєстрованого капіталу.

2. Виокремити складові елементи облікової політики щодо обліку зареєстрованого (пайового) капіталу.

3. Запропонована організаційно-інформаційна модель аналізу ефективності використання власного капіталу підприємства допоможе чітко спланувати проведення аналізу та дозволить оперативно відшукати наявні «слабкі сторони» та прийняти управлінські рішення щодо їх швидкого усунення, що дасть змогу значно підвищити фінансову стійкість підприємства.

4. Сформовані рекомендації щодо зменшення поточних зобов'язань підприємства забезпечать підвищення частки власного капіталу, а, отже, й фінансової стійкості.

